

บทที่ ๑๒

เหล่าเสรีนิยมในทศวรรษที่ ๑๘๒๐

การขยายตัวอุตสาหกรรม—การเมืองระดับพรรค—ภาวะเงินเฟ้อและเศรษฐกิจ กลับตกต่ำ—ลัทธินิยมอันรุนแรง

มหายุทธแห่งปี ๑๘๑๔-๑๘ มีความสำคัญต่อญี่ปุ่นมิใช่เฉพาะเพราะมหายุทธนั้นอำนวยโอกาสให้ญี่ปุ่นได้เสริมฐานะตนในวงการเมืองระหว่างประเทศและเกียรติภูมิเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเพราะมหายุทธให้แรงกระตุ้นแก่เศรษฐกิจด้วย เมื่อสงครามยุติลง ญี่ปุ่นได้กลายเป็นรัฐอุตสาหกรรมเต็มตามความหมาย เมื่อเป็นเช่นนั้น ญี่ปุ่นก็ต้องเผชิญกับปัญหาการเมืองในรูปแบบที่ใหม่ต่อประสบการณ์ของญี่ปุ่นเอง การเมืองแบบใหม่นี้เกิดจากทั้งแรงกดดันของความมั่งคั่งจากอุตสาหกรรมที่มีต่ออิทธิทธิทางการเมืองและสังคม และทั้งเกิดจากความไม่สงบที่แผ่ไปทั่วชนชั้นกรรมาชีพตามตัวเมืองที่กำลังเติบโตใหญ่ ยิ่งกว่านั้น ในระยะนั้น การขยายตัวขององค์ประกอบทันสมัยในสังคมได้นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการประกอบอาชีพที่ขึ้นอยู่กับค่าจ้างแรงงาน การอุปโภคบริโภค และธรรมเนียมจารีตประเพณีของสังคม ความเปลี่ยนแปลงนั้นได้มาสู่ประชากรเกือบทั้งประเทศ และเป็นความเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลอันยืนนาน แม้ว่าฝ่ายอนุรักษนิยมจะร้องก้องอย่างบ้าคลั่งด้วยความไม่เห็นด้วย อันเป็นปฏิกิริยาที่ได้กระตุ้นเตือนในรอบยี่สิบปีต่อมา

การเริ่มต้นอุตสาหกรรม อันเป็นพื้นฐานของกระบวนการนี้มีมาตั้งแต่สมัยเมอิจิ แต่สงครามโลกในยุโรปได้ให้ทั้งจังหวะและขนาดของการอุตสาหกรรม เพราะยุโรปเองต้องฝักใฝ่ในกิจการส่วนตนในยุโรป อันเป็นเครื่องพิสูจน์ที่จะเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจและการทูตสำหรับญี่ปุ่น การที่ยุโรปได้หันไปผลิตเพื่อสนองตอบสงคราม ทำให้โรงงานของยุโรปไม่สามารถจะผลิตสินค้ามากมายที่เคยส่งออกได้ ญี่ปุ่นจึงสามารถเพิ่มการขายในตลาดที่ญี่ปุ่นเองกำลังกอบโกยผลประโยชน์อยู่ เช่น ในจีนและทวีปอเมริกา และได้โอกาสแทรกซึมเข้าไปในตลาดใหม่ เช่น อินเดีย และเอเชียอาคเนย์ โดยที่ญี่ปุ่นเองได้ให้การสนับสนุนสงครามโลกน้อยอยู่แล้ว ญี่ปุ่นสามารถรับสั่งซื้ออาวุธจากพันธมิตร ในขณะที่ความต้องการการขนส่งทางเรือเพิ่มขึ้น

ด้วยเหตุความสูญเสียที่เกิดจากเรือดำน้ำแบบยู-โบต (U-boats) ได้ทำลายอำนาจทางทะเลไป ก็ทำให้ญี่ปุ่นได้รับผลกำไรอย่างมหาศาลในการแผ่ขยายการพาณิชย์มาอีก ปริมาณเรือกลไฟและเรือมอเตอร์ได้เพิ่มเป็นสองเท่าจาก ๑.๕ ล้านตัน ใน ค.ศ.๑๙๑๔ เป็น ๓ ล้านตัน ใน ค.ศ.๑๙๑๘ ในระยะเวลาเดียวกันนั้น รายได้ประจำปีจากการขนส่งทางเรือได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ เท่า ถึงประมาณ ๔๐๐ ล้านเยน ในขณะเดียวกัน การค้าต่างประเทศสำหรับญี่ปุ่นที่กำลังเติบโตใหญ่ก็ได้เปลี่ยนแปลงการส่งเข้าสินค้าประมาณ ๖๕ ล้านเยน มาเป็นการส่งออก ๓๕๐ ล้านเยน ต่อปี ทำให้ญี่ปุ่นมีรายได้สุทธิในระหว่างสงครามโลกตามบัญชีระหว่างประเทศประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านเยน แม้รายได้ส่วนใหญ่แปรรูปเป็นเงินให้เงินกู้ยืม อีกจำนวนมากก็ถือเป็นดุลถ่วงทางดินแดนไกลโพ้นทะเล เมื่อได้มีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ

การยุติมหาอุทกภัยได้ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำชั่วคราว โดยเหตุที่มีการสั่งเลิกสัญญาซื้ออาวุธ และโดยเหตุที่ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปได้เริ่มการแข่งขันกันใหม่ แต่ก็มีผลขจัดกิจการธุรกิจใดก็ตามที่มีประสิทธิภาพน้อยออกไปมากกว่าจะตัดตอนความเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลาดการส่งออกหลายแห่งที่ได้มาก็ยังคงอยู่ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังแผ่ขยายตัวต่อไป อันที่จริง ดรรชนีของการผลิตทางอุตสาหกรรม (ค.ศ.๑๙๐๐-๑๔ = ๑๐๐) ได้เพิ่มขึ้นจากตัวเฉลี่ย ๑๖๐ วัน ใน ค.ศ.๑๙๑๕-๑๙ เป็น ๓๑๓ ใน ค.ศ.๑๙๒๕-๒๙ ในขณะที่ในด้านการค้าต่างประเทศ (๑๙๑๓ = ๑๐๐) ดรรชนีการส่งเข้าโดยปริมาณได้เพิ่มจาก ๑๒๖ ใน ค.ศ.๑๙๑๙ เป็น ๑๙๙ ใน ค.ศ.๑๙๒๙ และการส่งออกจาก ๑๒๗ เป็น ๒๐๕

สิ่งทอมีเปอร์เซ็นต์การส่งออกมากในบรรดาสินค้าส่งออก คือ ไหมดิบ ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นผู้รับซื้อเกือบทั้งหมด คือประมาณ ๓๖% ของมูลค่าสินค้าออกใน ค.ศ.๑๙๒๙ และสินค้าฝ้ายที่เด่นชัด คือ สินค้าเป็นพับ ๆ สำหรับตลาดอินเดียและจีนมีปริมาณส่งออกน้อยกว่าเพียงเล็กน้อย สินค้าทั้งสองประเภทรวมแล้วก็เป็นปริมาณ ๒/๓ ของสินค้าส่งออกทั้งหมดในปีนั้น เมื่อเทียบกันเพียงปริมาณเกินกึ่งหนึ่งใน ค.ศ.๑๙๑๓ ในบรรดาสินค้าเข้า อาหารและวัตถุดิบ (ข้าวเกาหลีสี น้ำตาลฟอร์โมซา และฝ้ายอินเดีย) มีปริมาณมากกว่านั้นอีก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การค้าต่างประเทศแม้จะเป็นการค้าสินค้าเฉพาะประเภทตามถนัดอย่างสูงตามความต้องการของตลาดและสินค้า บัดนี้ก็ได้สะท้อนความจำเป็นและผลสำเร็จของอุตสาหกรรมญี่ปุ่น

ในด้านอุตสาหกรรมหนักก็มีความเติบโตเช่นเดียวกัน แม้จะต้องพึ่งพาสินค้าเข้าประเภทอุปกรณ์ทางด้านวิศวกรรม ญี่ปุ่นกำลังผลิตสิ่งทอและเครื่องจักรกลไฟฟ้า ล้อเลื่อนรถไฟและ

จักรยาน เท่า ๆ กับการต่อเรือเป็นปริมาณมากให้แก่โลก กำลังการผลิตไฟฟ้าเพิ่มจาก ๑ ล้าน กิโลวัตต์ ใน ค.ศ.๑๙๑๙ เป็น ๔ ล้าน ใน ค.ศ.๑๙๒๙ นับเป็น ๒/๓ ของกำลังพลังงานที่ใช้ในการอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ อย่างไรก็ตาม การผลิตถ่านหินนั้นหลังจากที่เพิ่มขึ้นจาก ๒๑ เป็น ๓๑ ล้านตัน ระหว่าง ค.ศ.๑๙๑๓-๑๙๑๙ ก็ผลิตได้ไม่ทันความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเผาถ่านหินให้หมดทุกวัน จนใน ค.ศ.๑๙๒๙ เมื่อผลิตได้เพียง ๓๔ ล้านตัน ญี่ปุ่นก็ต้องสั่งเข้า ทั้งเหล็กและเหล็กกล้าซึ่งยังไม่มีปริมาณเพียงพอ แม้ว่าเหล็กกล้าจะมีช่องว่างระหว่างความต้องการ กับผลผลิตออกมาแคบลงอย่างรวดเร็วก็ตาม เหล็กกล้าประมาณ ๑/๔ ของ ๑ ล้านตัน ได้ถูกผลิตขึ้นใน ค.ศ.๑๙๑๓ และเพิ่มเป็นสองเท่าใน ค.ศ.๑๙๑๙ และกว่า ๒ ล้านตัน ใน ค.ศ.๑๙๒๙ ตัวเลขเหล่านี้ชี้ชัดว่าการผลิตเหล่านั้นเป็นประมาณ ๓๐, ๔๕ และ ๗๐% ของการอุปโภคบริโภคโดยรวมสมัย การผลิตสินแร่ก็เพิ่มได้ไม่มากไปกว่า ๒ เท่าตัว ผลผลิต ๑ ล้านตัน ใน ค.ศ.๑๙๒๙ เป็นเพียง ๖๐% ของความจำเป็นที่จะใช้ในประเทศ อย่างไรก็ตาม ความต้องการอย่างใหญ่หลวงที่จะใช้แร่โลหะตามที่ตัวเลขได้ระบุมานั้นก็เป็นการชี้ถึงความ สำคัญเพียงพอของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

โฉมหน้าหนึ่งของพัฒนาการอุตสาหกรรมดังที่กล่าวมาแล้วคือการปรากฏของสอง องค์กรขึ้นมามีพร้อมกันโดยมีลักษณะต่างกัน ได้แก่ โรงงานตามบ้าน (workshop) ขนาดเล็กซึ่งมักจะเป็นธุรกิจครอบครัว และโรงงานขนาดใหญ่ เช่น ในการค้าวิศวกรรมขนาดเบา และอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าป้อนตลาดภายในมากกว่าภายนอกประเทศ การขยายการศึกษาทางด้าน เทคโนโลยีและการมีพลังไฟฟ้าถูก ๆ ให้ใช้ทำให้ผู้ประกอบการเอกชน แม้จะไร้ทุนรอน สามารถ ดำเนินการในการอุตสาหกรรม ผลิตสินค้าที่คนอื่นมีการจัดองค์กรกว้างกว่าสามารถส่งออกตลาดได้ หรือผลิตสินค้าเป็นชิ้นส่วนที่โรงงานขนาดใหญ่นำไปใช้ประกอบได้ เมื่อถึงปี ๑๙๓๐ มีโรงงานตามบ้านแบบนี้ที่มีคนงานต่ำกว่า ๕ คน ประมาณกว่า ๑ ล้าน โรงงานประเภทนี้ จ้างคนเข้าทำงาน ๒.๕ ล้าน และรับผิดชอบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมประมาณ ๓๐% ของปริมาณการผลิตทางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ที่ตรงกันข้ามเด่นชัดก็คือโรงงานขนาดใหญ่โตที่ ทำการผลิตเหล็กและเหล็กกล้า ซีเมนต์และเคมีภัณฑ์ ผลิตอุปกรณ์เครื่องจักรกลขนาดหนักและ สินค้าประเภทคล้ายกันนี้ บางโรงงานก็ผลิตสิ่งทอส่งออกด้วย ทั้งโรงงานและกิจการที่เป็น เจ้าของโรงงานเหล่านี้เติบโตใหญ่ขยายขนาดมาก ดังนั้นในการปั่นฝ้าย แกนปั่นฝ้าย ๒.๔ ล้าน เป็นของ ๔๕ บริษัทที่ควบคุมกิจการโรงงานทอผ้า ในขณะที่อีก ๖.๖ ล้านแกนปั่นฝ้ายใน ค.ศ. ๑๙๒๙ เป็นของบริษัทต่าง ๆ ๕๙ บริษัทที่ควบคุมกิจการโรงงาน ๒๔๗ แห่ง เป็นการเพิ่ม

แก่นปั่นฝ้ายจาก ๑๖,๐๐๐ เป็น ๒๗,๐๐๐ ต่อโรงงาน และจาก ๕๕,๐๐๐ เป็น ๑๑๓,๐๐๐ ในปริมาณต่อบริษัท แนวโน้มทำนองนี้ปรากฏในการทอผ้า โดยเฉพาะในกิจการใดที่จำเป็นต้องใช้เครื่องทอผ้าเพื่อผลิตผ้าส่งออกต่างประเทศ

ตัวอย่างเด่นขององค์การที่มีขนาดใหญ่คือ กิจการที่เรียกว่าไซบัตซุ (Zaibatsu) ประกอบด้วยบริษัทเหล็กมิตซูบิ มิตซูบิชิ ยาซูดะ และซุมิโตโม แต่ละบริษัทมีพื้นเพต่างกัน--มิตซูบิชิเป็นบริษัทตระกูลพ่อค้าที่มั่งคั่งในสมัยโตกูงาวะ ในขณะที่มิตซูบิชิได้ถูกจัดตั้งขึ้นในสมัยฟื้นฟูเมจิโดยชาмуไรเดิมจากโตซา ชื่อ อิวาซากิ ยาตารโ (Iwasaki Yataro)--แต่บริษัทเหล่านี้มีความผูกพันเชื่อมต่อกับรัฐบาลเมจิอย่างใกล้ชิด เพราะเคยได้รับเงินอุดหนุนและเคยทำสัญญาธุรกิจต่อกันมาก่อนในสมัยแรก ๆ เพื่อเป็นการตอบแทนแก่รัฐบาล บริษัทเหล่านี้ได้ให้ความสนับสนุนทางการเงินและลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมสาขาต่าง ๆ ที่รัฐบาลพยายามจะส่งเสริมขึ้นมา ทำให้บริษัทเหล่านี้อยู่ในฐานะที่จะได้ผลกำไรมหาศาลจากการพัฒนาการในต้นศตวรรษที่ ๒๐ บริษัทเหล่านี้ได้ขยายงานไปถึงการธนาคาร อุตสาหกรรมหนัก การขนส่งคมนาคมทางทะเล การค้า (ทั้งขายส่งและขายปลีก) และกิจกรรมเศรษฐกิจในรูปแบบอื่น ๆ ที่สื่อว่าจะได้กำไรตอบแทนดี ดังนั้น จึงเป็นการสร้างข่ายกิจการที่เกี่ยวข้องต่อกันมากทางการเงินการคลัง อุตสาหกรรมและการค้าจนสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยเหตุผลที่มีผลประโยชน์ซับซ้อนหลายเท่า แม้ในท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจชั่วคราว ชัยกิจการใหญ่ๆ นั้นได้กลืนกินคู่แข่งที่ดำเนินธุรกิจมาช้านานและคู่แข่งที่มีขนาดกิจการเล็กกว่ามากมาย จนมีความมั่งคั่งและความคึกคักกิจการบริษัทด้วยวิธีการที่เสมือนเป็นกฎว่าตระกูลถือกิจการและให้กลุ่มผู้มีคุณวุฒิในการบริหารธุรกิจเข้าดำเนินการบริหารธุรกิจ ผู้มีความสามารถเหล่านั้นมักจะแต่งงานเข้าร่วมสกุลกับตระกูลผู้ก่อตั้งกิจการ การมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับผู้นำรัฐบาลรัฐสภา ข้าราชการและราชสำนักได้ทำให้ฐานะของกลุ่มไซบัตซุมั่นคงยากแก่การแยกสลาย

ถึงกระนั้น การเพิ่มขนาดกิจการตามตัวอย่างงานของไซบัตซุ ไม่ได้ว่าเป็นลักษณะทั่วไปของการพัฒนาการแบบญี่ปุ่น อาจจะมีผู้โต้แย้งว่า โรงงานตามบ้านในเมืองใหญ่มิได้เป็นข้อยกเว้นอย่างแท้จริง เพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างซึ่งผู้จัดจำหน่ายสินค้าและบริการรายใหญ่ ๆ และนักอุตสาหกรรมสามารถครอบงำได้ แม้แต่ไรรานาที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม--และเมื่อถึงปี ๑๙๒๕ ได้เป็นอันดับสองในการจ้างคนงานทำงานประมาณ ๔๐%--ก็ยังต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจากภายนอกโดยกิจการขนาดใหญ่ที่ให้ทุนรอนและรับซื้อผลผลิต อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้ว การที่เกษตรกรจ้างคนทำงานประมาณกึ่งหนึ่งของประชากรที่ทำงาน

ย่อมถือเป็นอาชีพหลักเป็นครอบครัว ปลูกข้าวเป็นพืชผลหลักโดยใช้แรงงาน ในทศวรรษที่ ๑๙๒๐ เกือบ ๕๐% ของชาวนาญี่ปุ่นถือที่ดินน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ ๑ โช (1 Cho = 2.45 เอเคิลส์) ดังนั้นจึงมีน้อยรายที่จะถือได้ว่าเป็นเจ้าของที่ดินรายสำคัญ ๆ ทั้ง ๆ ที่ความจริงมีอยู่ว่า ๒/๓ เป็นผู้เช่าที่ดินเกือบทั้งหมดหรือเช่าที่ดินบางส่วน

การถือที่ดินเป็นส่วน ๆ กระจายเช่นนั้นย่อมทำให้เป็นการยากที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงทางเทคนิคในการเพาะปลูกถ้าจะเป็นไปได้ แม้ว่าจะเป็นการแน่นอนว่าที่ดินขนาดใหญ่อาจช่วยเพิ่มการผลิตซึ่งเป็นลักษณะพิเศษจากการประหยัดแรงงานคน ดังที่ได้เห็นแล้วว่า ในสมัยเมจิ การปรับปรุงเทคนิคที่เรียบง่าย เช่นการใช้ปุ๋ยทั่วไปได้ทำให้ผลผลิตต่อ ๑ เอเคิลส์ เพิ่มขึ้น ๕๐% ดังนั้นที่ดินบุกเบิกใหม่ขนาดเล็กที่เป็นพื้นที่เพาะปลูกก็สามารถจะปลูกข้าวเพิ่มผลผลิตจาก ๓๐ ล้านโกกุใน ค.ศ.๑๘๘๐-๘๔ (๑ โกกุ = ๕ บุง-เอิล โดยประมาณ) เป็น ๕๑ ล้านโกกุใน ค.ศ.๑๙๑๐-๑๔ ฉะนั้น อย่างไรก็ตามอัตราการเพิ่มได้ช้าลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะขอบเขตของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีอยู่จำกัดมากขึ้น แน่แน่นอนว่า ผลผลิตต่อเอเคิลส์เพิ่มขึ้นไม่ถึง ๑๐% ในยี่สิบปีต่อมา และการผลิตข้าวใน ค.ศ.๑๙๓๐-๓๔ โดยตัวเฉลี่ยก็เพียง ๖๒ ล้านโกกุ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก ๔๖ ล้านใน ค.ศ.๑๙๐๓ เป็น ๖๔ ล้านใน ค.ศ.๑๙๓๐--และการบริโภคต่อหัวยังคงเดิม การสั่งข้าวเข้าประเทศก็ย่อมจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ กว่า ๑๐ ล้านโกกุถูกสั่งเข้าใน ค.ศ.๑๙๓๐-๓๔ เมื่อเทียบกับต่ำกว่า ๓ ล้านใน ค.ศ.๑๙๑๐-๑๔

การสั่งข้าวเข้าประเทศเกือบประมาณ ๑๕% ของการบริโภคย่อมถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนการเน้นหนักจากเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรมในเศรษฐกิจญี่ปุ่น ทำให้เพิ่มระดับชีวิตคั่นของนาครกรรมด้วยความจริงที่ว่า จำนวนคนที่เพาะปลูกยังคงเดิมมันอยู่ประมาณ ๕ ล้านครัวเรือน ตลอดสมัยดังกล่าวย่อมหมายความว่า ประชากรส่วนที่เพิ่มในสมัยดังกล่าวล้วนอยู่ในย่านเมืองต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ มากมายใหญ่หลวง และมีโอกาสหางานดีที่สุดด้วย บรรดาเมืองเล็ก ๆ ที่มีประชากรต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ คนถือเป็น ๗๒% ของประชากรใน ค.ศ.๑๙๑๓ และเป็น ๕๙% ใน ค.ศ.๑๙๓๐ เมืองใหญ่ ๆ มีประชากร ๕๐,๐๐๐ คน และเพิ่มมากขึ้นเป็น ๑๔% ของประชากรในต้นสมัยดังกล่าวก็เป็น ๒๕% ในระยะหลัง ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เกษตรกรรมดูเหมือนจะมาถึงจุดที่มีขอบเขตจำกัดของศักยภาพในการกลืนกินแรงงานคนเท่า ๆ กับผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหาร

แน่นอนว่ามหานครทั้งหลายที่ทะยานตัวขึ้นมาย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ยากลำบาก

สำหรับผู้คนมากมาย เพราะสิ่งเหล่านั้นดูเหมือนจะมาพร้อม ๆ กับความเติบโตใหญ่ทางอุตสาหกรรม ในแง่นี้ใครที่จะต้องกล่าวถึงแล้ว แต่ความเปลี่ยนแปลงทั้งปวงมิได้เป็นไปเพื่อสิ่งที่เลวร้ายไปเสียหมดทีเดียว โดยตัวเฉลี่ยแล้ว โภชนาการของชาวญี่ปุ่นมีความหลากหลายและสามารถยังชีพได้ดีขึ้นในต้นศตวรรษที่ ๒๐ มีการบริโภคปลา ผลไม้และน้ำตาลมากขึ้น และการเพิ่มการบริโภคข้าวโดยตัวเฉลี่ยที่มีขึ้นในสมัยเมอิจิก็ยังคงเดิม แม้ว่าประชากรจะเพิ่มมากขึ้นยิ่งกว่านั้น ชาวญี่ปุ่นมีการแต่งกายและมีการกินอยู่ดีกว่าเดิม ทั้งนี้ย่อมดูได้จากการขายสิ่งของในตลาดภายในประเทศในแนวที่ผู้อยู่ตามตัวเมืองเล็ก ๆ อย่างน้อยที่สุดก็ได้สวดยความสุขจากไฟฟ้าแสงสว่าง การเดินทางที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกมากกว่าเดิม มีหนังสือที่มีราคาถูกก็มีปริมาณมาก และมีหนังสือพิมพ์รายวัน

แน่นอนว่า ราคาที่สูงขึ้นเป็นสิ่งเห็นชัดในทุกด้าน ถ้าถือปี ๑๙๑๔ เป็นหลักเกณฑ์ ค่าครองชีพได้เพิ่มสูงเป็นสองเท่าในรอบ ๑๐ ปีต่อมา แต่อัตราค่าจ้างเป็นเงินสดก็เพิ่มเป็นสามเท่าจนค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงได้เพิ่มสูงขึ้นกึ่งหนึ่งและยังเป็นฝ่ายได้ประโยชน์แม้จะเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยในเวลาต่อมา เป็นความจริงว่า ตัวเลขอำนาจความหลากหลายระหว่างกลุ่มต่าง ๆ กับอาชีพที่ต่าง ๆ กัน คนงานตามไร่นามีฐานะยากลำบากกว่าคนงานตามโรงงานกรรมกรไร้ฝีมือย่อมเป็นที่ต้องการน้อยกว่าผู้มีฝีมือ แต่โดยดุลยภาพแล้ว สังคมมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าสมัยก่อนสงคราม บางคนก็มีฐานะสมบูรณ์มาก นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จเริ่มที่จะสร้างคฤหาสน์ตามชนบท (country villa) ผู้มีอันจะกินต่อเติมเสริมแต่งขยายห้องหรือปลูกบ้านให้เป็นแบบตะวันตกเพื่อเป็นที่เรีงรมย์ เกอิชา (Geisha) ผู้ให้บริการเรีงรมย์ที่แพงที่สุดในญี่ปุ่นก็มีผู้อุปการะมากขึ้นและใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากขึ้น สำหรับผู้ที่รายน้อยกว่านั้นก็มิมีแหล่งเรีงรมย์เป็นสถานที่เต้นรำที่มีหญิงบริการเต้นรำด้วยในราคาถูกกว่า แม้จะเป็นบริการที่ผิดธรรมเนียมจารีตแต่ก็เป็นทางเลือกทางหนึ่งในการเรีงรมย์ ร้านอาหารก็มีมากขึ้น และชาวญี่ปุ่นก็กลายเป็นคนติดนิสสัยนิยมการท่องเที่ยวเป็นอย่างหนึ่ง จนมีชาวอังกฤษผู้อยู่ในญี่ปุ่นสมัยนั้นเล่าไว้ว่า “มันมาถึงขีดสุดแล้วที่โดยเฉพาะในวันอาทิตย์และวันหยุด เป็นการง่ายกว่ามากที่จะหาที่นั่งได้ในชั้นที่สามของรถไฟมากกว่า จะได้ที่นั่งในชั้นที่สี่ ๆ”^{๖๒}

ผลประโยชน์หนึ่งของการขยายตัวของเศรษฐกิจก็คือการเพิ่มขนาดอย่างใหญ่หลวงของชนชั้นอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ที่ถือเป็นเรื่องสำคัญทางการเมือง เพราะผู้คนในชนชั้นนี้เป็นคนที่มีหลักฐานและมีการศึกษาได้เริ่มไฝ่หาหนทางที่จะให้ได้ผลประโยชน์มา บางคนเช่น ไชบัตสึ ก็มีกรรมวิธีอยู่แล้วที่จะทำเช่นนั้นโดยผ่านความเกี่ยวเนื่องกับรัฐบาล ส่วนคน

อื่น ๆ ที่มั่งมีอย่างแท้จริง ก็อาจหวังที่จะบรรลุสิ่งที่ตนต้องการโดยวิธีการติดสินบน ด้วยเหตุระบบการศึกษาแบบใหม่ ชนชั้นนั้นเกือบทั้งหมดพบว่าเป็นไปได้ที่จะให้ลูกหลานตนหรือพวกห้องบริวารของตนทำงานนงราชการ แม้ว่าการทำงานนั้นจะมีผลลดลงเพราะวงราชการเองก็ถูกจับตามองฟังเสียงว่ามีความสามารถในการรับคนเข้ารับราชการ แล้วหล่อหลอมผู้นั้นให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับมาตรฐานของราชการเอง

นักธุรกิจได้เริ่มจัดตั้งรวมกันเป็นกลุ่มอิทธิพลที่มีแรงกดดัน (pressure group) องค์การแรกสุดในระยะนั้นคือ หอการค้าแห่งโตเกียว (Tokyo Chamber of Commerce) ภายใต้การนำของนายธนาคาร ชื่อ ชิบุซาวา เออิชิ (Shibusawa Eiichi) ซึ่งได้รณรงค์อย่างแข็งขันหลายเรื่องเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจตั้งแต่ก่อนสิ้นรัชสมัยเมจิด้วยซ้ำไป เมื่อถึงทศวรรษที่ ๑๙๒๐ บรรดาหอการค้า โรตารีคลับ (Rotary Clubs) และชมรมพ่อค้า หรือนักอุตสาหกรรมล้วนเป็นลักษณะปกติธรรมดาของฉากเมืองใหญ่ อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองคือองค์กรที่มีศักยภาพค่อนข้างจะมีประสิทธิภาพมากกว่า พรรคการเมืองนั้นเป็นที่ยอมรับ ถือเป็นส่วนประกอบของรัฐธรรมนุญที่เปิดหนทางกว้างให้พรรคควบคุมนโยบายได้โดยกรรมวิธีที่ถูกต้องตามกฎหมาย ยิ่งกว่านั้นความสนับสนุนจากผลประโยชน์ทางธุรกิจซึ่งได้บรรลุถึงฐานะในสังคมอย่างรวดเร็วจนรัฐบาลมีอาจจะเพิกเฉยได้นั้นก็ล้วนให้คำมั่นสัญญาแก่นักการเมืองว่าจะให้โอกาสมีอำนาจที่เคยหลอกล่อนักการเมืองมาช้านาน

จึงหว่าเวลาที่เหมาะสม เพราะฝ่ายบ้านเมืองได้เผชิญกับวิกฤตการณ์ผู้นำจนทำให้ต่อต้านการโจมตีได้น้อยลง ในบรรดาผู้นำสมัยเมจิ อิโต ถึงแก่กรรมใน ค.ศ.๑๙๐๙ และมัตสึคาตาก็ยุติบทบาทของตนในวงการเมืองไปนานแล้วตั้งแต่ก่อนจะถึงแก่กรรมใน ค.ศ.๑๙๒๗ ยามางาตาเป็นผู้เผ่าวัยแปดสิบปีในปีที่สงครามยุติลง แม้ว่าเขาจะยังมีเกียรติภูมิสูงเด่น เขามีได้คุมกลุ่มโซซุซุเข้มแข็งดั้งเดิม อิตางากิ ซึ่งปลดเกษียณตัวเองไปนานแล้วได้ถึงแก่กรรมใน ค.ศ. ๑๙๑๙ โอคุมามะก็เช่นเดียวกันกับยามางาตาใน ค.ศ.๑๙๒๒ ผู้สืบต่อบุคคลเหล่านี้ล้วนมีความสามารถไม่ทัดเทียมกับกลุ่มผู้นำเดิม คนรุ่นใหม่ที่อยู่ภายใต้ฉายาอำนาจของคณะที่ปรึกษาส่วนพระองค์ที่ล้วนอายุยืนนั้นก็ล้วนฝักใฝ่ในอำนาจมากกว่าจะใช้อำนาจ จะยกเว้นบางที่ได้บ้างก็เฉพาะในด้านการต่างประเทศ รุ่นใหม่มิได้มีสิ่งใดใหม่ซึ่งสร้างสรรค์ก็จะเสนอเมื่ออำนาจสิทธิ์ขาดถูกท้าทาย ซาอิออนจิเท่านั้นที่ยังคงพอมิปฏิบัติบ้าง ในฐานะที่เป็นคนหัวเสรีนิยมที่ได้รับการเสริมส่งจากอิโต และโดยที่เป็นประธานพรรคมาก่อน ซาอิออนจิมีใครจะต่อต้านข้ออ้างสิทธิ์ของบรรดาพรรคฝ่ายตรงข้าม

รัฐบาลโศคุมาแห่งปี ๑๙๑๔-๑๖ ได้แสดงแล้วว่า แม้จะเป็นรัฐบาลภายใต้การนำของ นายกรัฐมนตรีที่มีประสบการณ์มาก และมีฐานะสูงเด่น รัฐบาลก็สามารถจะทุจริตในการลงคะแนนในรัฐสภาได้อย่างง่ายดายมากกว่าจะทำลายอภิสิทธิ์ของข้าราชการและองคมนตรี อันที่จริงแล้ว ความนิยมรักชาติของโศคุมาในเรื่องนโยบายจีนเท่านั้นที่ช่วยโศคุมาให้พ้นจากความปราชัยได้ ดังนั้น เมื่อเขาพยายามจะระบุดัวทยาทางการเมืองของเขาโดยเลือกนายคาโต โคเมอิ (Kato Komei) นักการเมืองอีกคนชื่อยามางาตาก็มิได้รั้งรอที่จะโค่นล้มโศคุมาเสีย เทรอชิ มาซาตากะ (Terauchi Masatake) ได้ขึ้นมาแทนโศคุมา และได้ผูกพันมิตรกับพรรคไชยูไก อีกทั้งยังช่วยพรรคนี้ให้ชนะการเลือกตั้งในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๑๗ ในขณะที่คาโตได้จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่เรียกว่า กลุ่มเคนไซไก (Kenseikai) ที่มีความผูกมัดอย่างมั่นคงยิ่งที่จะเป็นฝ่ายตรงข้าม

ความจริงที่ว่า คาโตมิได้เป็นคนประนีประนอมรอมชอมทำให้พรรคไชยูไกมีอิทธิพลทางลบต่อนโยบาย เพราะเป็นองค์กรเดียวที่เต็มใจจะให้บรรดากฎหมายรัฐบาลผ่านรัฐสภา สิ่งนี้ได้นำไปสู่การรวมตัวอย่างใกล้ชิดกับยามางาตา และกลุ่มผลประโยชน์โซซุ อีกทั้งยังมีความผูกพันฉันทราดรภาพที่จะเป็นประโยชน์ด้วย เพราะหลายคนในพรรคไชยูไกเคยเป็นข้าราชการมาก่อน รวมทั้งหัวหน้าพรรคชื่อ ฮารา เคอิ (Hara Kai--ตากาชิ--Takashi) ดังนั้น เมื่อมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์เทรอชิจนถึงขั้นอันตรายใน ค.ศ.๑๙๑๘ ด้วยเหตุสินค้าน้ำมันราคาสูงมาก ยามางาตา และฮาอ็อนจิกก็สามารถตกลงกันได้--แม้ยามางาตาจะไม่ค่อยเต็มใจนัก--ว่าจะแต่งตั้งฮาราขึ้นมาแทน จึงเป็นครั้งแรกที่ญี่ปุ่นมีสามัญชนเป็นนายกรัฐมนตรี กล่าวคือ คนที่ไม่ได้แอบอ้างสืบเชื้อสายชามูไร เขาได้รับความสนับสนุนจากเหล่ารัฐมนตรีที่ล้วนเป็นสมาชิกของพรรคของเขาเอง ยกเว้นผู้ที่ว่ากระทรวงการต่างประเทศ สงคราม กองทัพเรือ ซึ่งล้วนเป็นนักการทูตเสียหนึ่งคน อีกสองคนเป็นฝ่ายทหารชั้นผู้ใหญ่ตามลำดับ

สำหรับผู้ที่แซ่ซ้องสดุดีว่า นี่เป็นชัยชนะของลัทธิเสรีนิยมและประชาธิปไตย แล้ว สามปีต่อมาก็คงต้องผิดหวัง ในฐานะที่เป็นนักการเมืองพรรคที่ดี ฮาราพยายามที่จะให้พวกพ้องของเขาได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งสำคัญ ๆ ซึ่งก็สำเร็จบ้างพอควร เช่น เป็นผู้ว่าการมณฑลและอาณานิคมซึ่งล้วนเคยเป็นตำแหน่งของข้าราชการประจำ แต่ฮารามีความกระตือรือร้นน้อยมากที่จะปฏิรูปโดยทั่วไป ตำแหน่งของเขาขึ้นอยู่กับคณะองคมนตรีและสภาขุนนางมากเกินไป จนเขาเองไม่อาจจะเสี่ยงการใด ๆ เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เขาเองก็ไม่นิยมเท่าใดนัก ตราบใดที่เขายังคงอยู่ในตำแหน่ง ข้อเสนอดู ๆ เพื่อขยายสิทธิ์เลือกตั้งก็ย่อมถูกปิดไป ความคิดสังคมนิยมซึ่งถูกกระตุ้นโดยข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเยอรมนีและรัสเซียก็ล้วนถูกกำจัด

กวาดล้างอย่างรุนแรง สัญญาณแห่งการฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ถูกกลະเลเยเพิกเฉย แม้แต่ความพยายามของรัฐบาลที่จะยับยั้งมิให้กองทัพบกแทรกแซงทางทหารในไซบีเรียก็ล้มเหลว แม้ว่าสิ่งนี้จะเป็นประจักษ์พยานแห่งความอ่อนแอของสถาบันมากกว่าจะเป็นเพราะขาดเจตนาารมณ

การที่ฮาราถูกลอบสังหารในวันที่ ๔ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๒๑ โดยหนุ่มบักคังคนหนึ่งด้วยเหตุผลที่ไม่แจ้งชัดนั้นได้ทำการให้การเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองชาตินักการเมืองผู้มีความสามารถมากกว่าจะขาดรัฐบุรุษผู้มีอำนาจดลบันดาลใจผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ฮาราได้รวมคนของเขาเข้าด้วยกัน---เขาสามารถจะทำให้พวกนี้ทั้งจงรักภักดีและมีระเบียบวินัย-และได้นำพวกคนเหล่านี้ไปสู่ตำแหน่งใหม่ที่ต้องรับผิดชอบ ผู้สืบทอดจากเขาไม่มีความสามารถเช่นนั้น ผู้สืบทอด คือ นายตาคาฮาชิ โคะเรกิโย (Takahashi Korekiyo) ซึ่งเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ไม่ช้า เขาก็พบว่า ภาระหนักเกินไปสำหรับเขาและได้ลาออกในเดือนมิถุนายนต่อมา หลังจากนั้นเป็นเวลา ๑๘ เดือนที่พรรคโซยูไกซึ่งมีเสียงข้างมากในสภาก็ถูกใช้เพื่อหนุนหลังรัฐบาลที่มีได้มาจากพรรค มากกว่าจะให้โอกาสพรรคเคนไซไกมีอำนาจขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางบรรยากาศแห่งความคิดเห็นที่ได้ก่อตัวขึ้นในญี่ปุ่น การจัดการเช่นนั้นย่อมไม่ยั่งยืน ข้อเรียกร้องของคาโตเพื่อรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองและมีความรับผิดชอบนั้นได้รับความสนับสนุนมากขึ้นจากเสียงปวงชน และเขาเองก็ประสบความสำเร็จในการแยกสลายพรรคโซยูไกโดยใช้ประเด็นดังกล่าวบังคับให้สลายพรรคในต้นปี ๑๙๒๔ และชนะการเลือกตั้ง การรวมตัวผสมกับกลุ่มของตาคาฮาชิและนายอินุไก กิ (Inukai Ki หรือ นายซุโยชิ---(Tsuyoshi) ได้ทำให้ฐานะของรัฐบาลนั้นสิ้นหวังยิ่งในสภากลาง รัฐบาลชุดนี้ได้ลาออกในเดือนมิถุนายนเป็นการเปิดหนทางแจ่มชัดให้แก่คาโตเองที่จะจัดตั้งรัฐบาลบนพื้นฐานของการผสมกลุ่มก่อนแล้วต่อมาหลังเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๒๕ ก็จัดตั้งรัฐบาลจากพรรคเคนไซไกเพียงพรรคเดียว

รัฐบาลของเขาประกอบด้วยบุคคลที่เด่น ๆ หลายคน ทั้งนายวาคัตสูกิ (Wakatsuki) Reijiro รัฐมนตรีมหาดไทย และนายฮามากูชิ (Hamaguchi Yuko) รัฐมนตรีคลังซึ่งจะเป็นนายกรัฐมนตรีอีกไม่กี่ปีต่อมา นายชิเดฮารา (Shidehara Kijuro) รัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งมีได้มาจากพรรคจะกลายเป็นสัญลักษณ์ของความพอประมาณไม่รุนแรงในด้านสัมพันธภาพจีน-ญี่ปุ่น และจะเป็นผู้ปกป้องนโยบายนั้นจากการโจมตีของฝ่ายกองทัพบก แม้จะไม่สำเร็จผลนัก ถึงกระนั้นก็เป็นนายคาโตที่ครอบงำจากทั้งหมด เขามีความยึดหยุ่นน้อยกว่านายฮารา มีชาติกำเนิดดีกว่า ร่ำรวย เคยเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงลอนดอน เคยเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศในรัฐบาล

ของโอคumasymyที่มีการตั้งข้อเรียกร้อง ๒๑ ประการ ด้วยภูมิหลังนั้นเขาก็มีคุณสมบัติพร้อมสำหรับการพบกับฝ่ายคณะปกครอง ข้าราชการและคณะองคมนตรีบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน เป็นความได้เปรียบซึ่งในเรื่องญี่ปุ่นแล้วถือว่ามีความหนักแน่นกว่าความแข็งแกร่งและการสงวนท่าทีซึ่งจะทำให้เขาไม่เป็นที่นิยมอย่างแท้จริง คาโตยังเป็นคนที่มีความสำคัญด้วยมีความจริงใจในการสนับสนุนการปกครองโดยระบบผู้แทนราษฎร ในเดือนพฤษภาคม เขาได้ผ่านกฎหมายให้สิทธิ์เลือกตั้งแก่พลเมืองชาย (Universal Manhood Suffrage Act) โดยให้สิทธิ์ลงคะแนนเลือกตั้งแก่ชายที่มีอายุเกิน ๒๕ ปี เป็นการเพิ่มขนาดของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งจาก ๓ ล้านเป็น ๑๓ ล้าน เขาได้ใช้มาตรการประหยัดต่อวงราชการ โดยลดจำนวนข้าราชการลงประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน และตัดงบประมาณลงเหลือต่ำกว่า ๓๐% ของงบประมาณเดิมเมื่อเทียบกับ ๔๐% ใน ค.ศ. ๑๙๑๙-๒๒ กองทัพบกสูญเสีย ๔ กองพลตามขบวนการนี้ แม้ว่าจะได้อุปกรณ์ยุทโธปกรณ์ปัจจุบันเป็นการชดเชย ในแง่หนึ่ง คาโตก็มีได้เก่งไปกว่านายฮารานในการปฏิรูปสภาขุนนาง หรือลดอำนาจสิทธิ์ขาดของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ในขณะที่เพียง ๑ สัปดาห์ให้หลังจากการประกาศพระราชบัญญัติสิทธิ์เลือกตั้งแก่พลเมืองชาย ก็ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติรักษาสันติภาพ (Peace Preservation) กำหนดโทษจำคุกสูงถึง ๑๐ ปี สำหรับความผิดที่ร่วมในการเมืองฝ่ายซ้ายในรูปแบบที่รุนแรงมากกว่า

คาโตถึงแก่กรรมในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๒๖ ทั้งพรรคและรัฐบาลก็ถูกนายวากาซากิ ยึดไป เขาได้ดำเนินตามแนวนโยบายเดิมต่อไป ทั้ง ๆ ที่กองทัพบกต่อต้านการต่างประเทศมากขึ้นทุกที จนคณะองคมนตรีผู้ปฏิเสฐที่จะยืนยันพระราชบัญญัติฉุกเฉินในยามวิกฤตการณ์ทางการเงินที่เสนอขึ้นมาในต้น ค.ศ.๑๙๒๗ ทำให้นายวากาซากิต้องลาออก และ--เป็นก้าวสำคัญยิ่ง--เชื้อเชิญให้พรรคโซยูไกจัดตั้งรัฐบาลต่อไป พรรคนี้เป็นเสียงข้างน้อยในรัฐสภา พรรคนี้ไต่ยุบสภาล่างและแสวงหาทางที่จะเสริมฐานะให้ดีขึ้น โดยการเลือกตั้ง เรื่องนี้นับว่าสำคัญเท่า ๆ กับการที่นายวากาซากิลาออก มันเป็นการเริ่มจะดูเหมือนว่าสองหลักการอาจจะตั้งมั่นประการแรก การปราศรัยของพรรคหนึ่งต้องทำให้อีกพรรคขึ้นมาเป็นอำนาจแทน ประการที่สอง รัฐบาลต้องมีเสียงข้างมากในรัฐสภา หลักการเหล่านี้อย่างน้อยที่สุดก็ได้กลายเป็นแบบอย่างสำหรับไม่กี่ปีต่อมา

พรรคโซยูไกโน้นโดยนายพลทานากา จิอิชิ (Tanaka Giichi) ซึ่งได้เข้ารับตำแหน่งในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๒๗ และชนะการเลือกตั้งปี ๑๙๒๘ อย่างชนิดเส้นยาแดงผ่าแปด ทั้ง ๆ ที่ตำรวจเข้าแทรกแซงต่อต้านฝ่ายตรงข้าม--ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคมินไซโต (Minseitō)--และ

มีการใช้กองกำลังติดอาวุธส่วนตัวภายใต้การอุปการะของรัฐบาล พรรคไชยูไกก็ยังได้ชนะเลือกตั้ง โดยชนะเพียง ๒ ที่นั่ง ทั้งห่างพรรคคู่แข่ง ข้อเท็จจริงนี้ทำให้มีการโต้เถียงกันมากมายในเดือนต่อมา ถึงกระนั้น ผู้ลี้ภัยรัฐบาลมิใช่รัฐสภาหากแต่เป็นกองทัพบก แม้นายพลทานากาจะส่งเสริมนโยบายเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวในจีน การฆาตกรรมขุนศึกจีนชื่อ จางโซหลิน (Chang-Tso-lin) ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๘ ซึ่งวางแผนขัดแย้งโดยทหารญี่ปุ่นในแมนจูเรียนั้นได้ทำให้เขามีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชาในระดับสูง ข้อเรียกร้องของเขาที่ให้มีการปฏิบัติตามระเบียบวินัยนั้นถูกเพิกเฉย และในที่สุดเขาก็ลาออก ผู้สืบทอดคือฮามากูชิในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๙๒๙ ใน ค.ศ. ๑๙๓๐ พรรคเมนไซโต (Menseito) ของฮามากูชิชนะการเลือกตั้งด้วยวิธีการที่ค่อนข้างจะน่าลงโทษ น้อยกว่าฝ่ายคู่แข่ง แต่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในปีนั้นและการลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยการสร้างเรือรบ (Naval Treaty) ที่กรุงลอนดอนนั้น ในไม่ช้าก็ได้สร้างความเดือดร้อนขึ้น ความพยายามของรัฐบาลที่จะตัดงบประมาณเดือนข้าราชการพลเรือน อันเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามประหยัดก็ถูกต่อต้านอย่างรุนแรง ในขณะที่การยอมรับข้อจำกัดในเรื่องสร้างกำลังแสนยานุภาพทางทะเลก็ทำให้เกิดการปะทะกับฝ่ายทหารและคณะองคมนตรี เมื่อถึงทางสองแพร่งเช่นนี้ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๓๐ ฮามากูชิก็ถูกลอบยิงบาดเจ็บที่สถานีรถไฟเมืองโตเกียวไม่กี่เดือนต่อมาเขาก็ถึงแก่กรรมนายวาคัตสูกิ (Wakatsuki) ก็ได้รับตำแหน่งแทนดังเช่นที่เขาได้เคยทำมาแล้วเมื่อคาโตถึงแก่กรรม เขาได้เผชิญกับข้อพิพาทกับฝ่ายกองทัพบกในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๓๑ ด้วยเรื่องการรุกรานแมนจูเรียซึ่งคณะรัฐมนตรีของเขาเองส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบด้วย นายวาคัตสูกิยังต้องเผชิญกับการต่อสู้ชิงอำนาจกันในพรรค ทำให้เขาต้องลาออกในเดือนธันวาคมต่อมา ผู้สืบทอดจากเขาคืออิโนุเกซึ่งเป็นประธานพรรคไชยูไก แต่อิโนุเกก็อยู่ในตำแหน่งสั้นกว่าเขาเสียอีก ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๓๒ เขาได้ถูกลอบสังหารในบ้านพักทางการ โดยกลุ่มทหารหนุ่มทั้งบกและเรือผู้หวังที่จะก่อการรัฐประหาร

เมื่อมาถึงระยะนั้นก็เป็นที่แจ่มชัดแล้วต่อทุกคนแม้แต่พวกที่คิดว่า ความมีอำนาจสูงสุดของรัฐบาลที่มาจากพรรคนั้นเป็นเพียงภาพมายาเท่านั้นที่ย่อมแตกสลายในทันทีที่พวกบ้าคลั่งไม่กี่คนที่ได้รับการหนุนหลังจากกองทัพบกได้ทดสอบพลังของรัฐบาลพรรคนั้น ๆ เหตุผลบางประการสำหรับกรณีนี้เป็นเหตุผลอยู่ภายนอกวงการศึกษาของพรรคและจักรพิจารณาในบทต่อไป อย่างไรก็ตาม บ่อเกิดแห่งความอ่อนแอนี้ได้อยู่ภายในพรรคการเมืองเองด้วย

ประการหนึ่งคือ การขาดความสามัคคี บรรดาพรรคการเมืองกำเนิดมาจากกลุ่มต่าง ๆ ที่ประหวังกกลุ่มเมือจิจิที่รวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางและคัดค้านการผูกขาดอำนาจในมือของ

พวกสัตตสุมาและไซชู พรรคการเมืองจึงมีแนวโน้มที่จะผสมกลุ่มต่าง ๆ แต่ละกลุ่มก็มีผู้นำของมันเอง และมักมีความเกี่ยวพันเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับระดับท้องถิ่นหรือระดับภูมิภาคซึ่งทำให้เป็นการง่ายขึ้นมากที่จะร่วมมือกันต่อต้านรัฐบาลมากกว่าจะมีโครงการใด ๆ ของตนเอง เนื่องจากรัฐธรรมนูญเม็กซิโกที่ประกาศใช้บังคับได้ประณามห้ามเหยียดพรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะป็นกรณีใดว่าเป็นฝ่ายปฏิบัติก็เป็นประจำ จึงดูเหมือนจะมีเหตุผลที่สถานการณ์นี้จะดำเนินต่อไป ความเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นแบบที่เลวร้ายที่จะทำให้ลักษณะเลวร้ายต่าง ๆ ยังคงอยู่ต่อไปเหมือนเดิม ความสามารถของรัฐบาลที่จะขัดขวางกิจการของทางการก็เป็นการหยิบยื่นอาวุธให้แก่พรรคการเมือง หากแต่เป็นอาวุธที่ให้ผลติดลบคือทำให้พรรคการเมืองสามารถจะขู่เชิญเรียกเงินทองได้จากรัฐบาลเพื่อขอข้อผ่อนปรนต่าง ๆ อาวุธชนิดนี้เป็นอาวุธที่พรรคเองก็ไม่สามารถจะควบคุมได้ ผลจึงเป็นว่า ผู้นำพรรคหลายคนเห็นว่าจะเป็นไปได้ที่จะหาตำแหน่งและแบ่งปันผลที่ได้นั้นให้แก่พวกพ้องของตน แต่ทั้งนี้ก็เป็นเรื่องที่จะทำได้ก็โดยที่ต้องมีข้อต่อรองกับคณะที่ปรึกษาส่วนพระองค์และคณะองคมนตรี ต่อรองกับฝ่ายทหารและข้าราชการระดับสูงซึ่งล้วนปฏิเสธการปกครองโดยพรรคการเมือง เมื่อบรรดาพรรคมิได้แตกต่างกันนักในเรื่องนโยบาย กลุ่มต่าง ๆ ก็ย่อมรู้สึกอย่างเหลือล้นว่าน่าจะฉวยผลประโยชน์จากโอกาสนี้ กลุ่มต่าง ๆ จึงเปลี่ยนพรรคครั้งแล้วครั้งเล่า จากฝ่ายปฏิบัติ อยู่ฝ่ายรัฐบาลตามความทะเยอทะยานและตามเล่ห์เพทุบายต่าง ๆ จะบงการให้ทำไปเช่นนั้น

ระหว่าง ค.ศ.๑๙๑๘-๑๙๓๒ มีความเปลี่ยนแปลงในทางพฤติกรรมดังกล่าวน้อยมาก แม้จะคาดว่าควรเปลี่ยนแปลงได้มากเพราะพรรคมีพลังเติบโตใหญ่ ทั้งนี้และทั้งนั้น ความแตกต่างในด้านนโยบายเชิงเปรียบเทียบยังคงไม่ถือว่าสำคัญนัก การต่อรองยังคงต้องได้รับความดึงดูดใจจากผลประโยชน์อันทรงอำนาจยิ่ง ภายนอกรัฐบาล และความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องในด้านการเอาชนะคะแนนเสียงหรือการหาทุนรอนโดยผู้นำส่วนบุคคล ก็น่าจะเป็นประโยชน์แก่พรรคของเขา มากกว่า องค์การของพรรคจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น ความจงรักภักดีต่อพรรคจึงเป็นคุณธรรมที่หายาก หลักการก็มีได้นำมาใช้บ่อยครั้งนัก ตัวอย่างเช่นอินูโก ซึ่งวิพากษ์วิจารณ์ การฉ้อราษฎร์บังหลวงและเล่ห์เพทุบายในวงการเมืองอย่างขมขื่นใจยิ่งนั้น ก็ได้ละทิ้งการรวมตัวผสมกับฝ่ายคาโต ผลมาอยู่ร่วมกับพรรคไซชูไก ใน ค.ศ.๑๙๒๔ โดยเขาได้กล่าวว่าเป็นเพราะ “เขาไม่สามารถจะทอดทิ้งพวกพ้องผู้สัตย์ซื่อของเขาให้เป็นส่วนน้อยที่ถูกแยกออกไป จากความหวังที่จะมีอำนาจ”^{๖๓} ใน ค.ศ.๑๙๓๑ อาดาชิ เคนโซ (Adachi Kenso) ผู้เป็นรัฐมนตรีมหาดไทยได้ล้มรัฐบาลของวากาซากิโดยมีความพยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลของตน

ขึ้นมาแทนที่ แต่เมื่อถูกปิดเขาก็ปฏิเสธที่จะไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนและทิ้งไม่ลาออก การบังคับให้รัฐบาลลาออกเป็นกรรมวิธีหนึ่งที่จะกำจัดเขาเสีย

ส่วนสมาชิกพรรคการเมืองก็มีได้อยู่ในศาลในธรรมอีกต่อไป และค่อนข้างจะมีความประพฤติกี่ไม่งดงามนัก เมื่อทราบข่าววินิจัยสำคัญ ๆ ล้วนเป็นผลมาจากการเจรจาเบื้องหลังฉกฉวยได้มาจากการลงมติในรัฐสภา พวกเขาถือการอภิปรายลงสู่ระดับที่มีแต่เรื่องไม่เป็นเรื่อง และมีแต่ความสับสนอลหม่าน ด้วยการอภิปรายที่มุ่งไปให้เป็นข่าวหนังสือพิมพ์โดยตรงมากกว่าจะพูดเพื่อให้มีการกระทำ พรรคที่เป็นกลุ่มเสียงน้อยได้เห็นว่าการแสดงทรรศนะของตนที่กอบปรีย์ ด้วยเหตุผลนั้นมีความสำคัญน้อยมากก็เป่าปากโห่ฮาป่าฝ่ายตรงข้าม พวกเขาถึงขนาดใช้ความรุนแรงเป็นหนทางออก นายมอร์แกน ยังก์ (Morgan Young) ได้กล่าวว่า “พวกผู้ดีที่มีผิวบางแต่งกายโดยไม่สวมเสื้อคลุมแบบฟร็อก (เสื้อประเภทปิดคอเหมือนเสื้อคลุมไม่มีแขน) แต่ก็อบอุ่นดีด้วยเหตุดื่มเหล้าสาเกอย่างมากมาย พวกนี้ส่งเสียงตะโกนโหวกเหวกหัวเราะดังลั่น และการโต้เถียงมักจะลงเอยด้วยการรื้อรื้อหาเวทีปราศรัย ผู้ที่พูดจะถูกลากไปท่ามกลางการต่อสู้โดยเสรี”^{๖๔} นายยังก์ ยังพรรณนาต่อไปอีกถึงการที่ในวาระหนึ่ง ได้เกิดอะอะอีกทีก็กันใหญ่มากเพียงใด เพราะมีคนจากสถานที่แสดงศิลปกรรมโยนงูเข้าไปในแถวที่นั่งของพรรคไชยูโก ในเรื่องนี้ก็มีการเผยความลับออกมาว่า ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นธรรมดาอยู่ เพราะคนของพรรคไชยูโกเป็นคนจ้างให้โยนงูเข้าไปอีกด้านหนึ่งด้วยจุดประสงค์ที่ต้องผันแปรไปเพราะ “งูมันเกิดเป็นทีนุ่งง่ามไป”

การฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งในชีวิตทางการเมืองซึ่งมักจะตกเป็นที่กล่าวหาและพิสูจนกัน ใน ค.ศ. ๑๙๐๔ รัฐบาลยามางาตาต้องลาออกเมื่อมีการเปิดโปงเรื่องการติดสินบนเกี่ยวเนื่องกับบ่ออาวุธยุทโธปกรณ์ของกองทัพเรือ เรื่องนี้ทำให้บริษัทเยอรมันชื่อซีเมนส์ (Siemens) บริษัทอังกฤษชื่อวิกเกอร์ส (Vickers) และเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นระดับสูงมากมายหลายคนพลอยติดร่างแหไปด้วย ภายใต้รัฐบาลของฮารานะ ใน ค.ศ. ๑๙๒๑ บริษัทรถไฟสายแมนจูเรียได้ถูกกล่าวหาว่าให้เงินให้ทองเป็นทุนรอนอย่างผิดกฎหมายแก่พรรคไชยูโก และต่อมาไม่นานนัก พรรคเคนไซไกของนายคาโตเองก็ได้รับการหนุนหลังทางการเงินโดยกลุ่มบริษัทมิตซูบิชิ ทั้งนี้พรรคการเมืองต้องยอมรับแนวทางโดยเฉพาะในด้านนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นการตอบแทน ทานากา จิอิชิ ถูกโจมตีอย่างหนักในเรื่องทำนองนี้ ในฐานะที่เป็นทหารกล่าวกันว่า เขาได้ฉกฉวยเงินทองเป็นจำนวนมากมหาศาลจากการให้บริการลับ ๆ โดยการลงคะแนนระหว่างการยกพลขึ้นบกไซบีเรีย ในฐานะที่เป็นผู้นำพรรคไชยูโกหลังปี ๑๙๒๕ เขา

ถูกกล่าวหาว่ารับสินบนในการวินิจฉัยเรื่องสัญญาต่าง ๆ ของกองทัพบก เรื่องการขายยศศักดิ์ ขุนนาง และแม้จนถึงการยอมตนอยู่ใต้อิทธิพลที่ไม่ถูกไม่ควรในการแต่งตั้งตำแหน่งต่าง ๆ ใน คณะรัฐบาล ยิ่งกว่านั้น สมาชิกของทั้งสองพรรคในระบายนั้นก็ข้องเกี่ยวกับการเสี่ยงเก็งกำไรค้าขาย ที่ดินซึ่งเป็นแหล่งโสเภณีในเมืองโอซากา ทั้งนี้ ยังมีพักต้องกล่าวถึงรายเล็กรายน้อยที่มักจะเป็นข้าวนักราชฎีร์บังหลวงแพร่สะพัด และมักจะมีพร้อมกับการเลือกตั้ง

ความเปลี่ยนแปลงมากมายเป็นเรื่องที่มักจะกล่าวเกินจริง และบางเรื่องก็เป็นเรื่องแต่งเติม เสริมต่อ เพราะนี่คือวิถีทางแห่งการเมืองญี่ปุ่น แต่แน่นอนว่า การติดสินบนมีจริงในระดับ ที่ควรพิจารณา อันที่จริง สัมพันธภาพระหว่างพรรคการเมืองกับวงการธุรกิจทำให้การติดสินบนเป็นเรื่องที่เกือบจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นกลุ่มโซบัตซุมิมีความจำเป็นที่จะต้องติดสินบนน้อยกว่าธุรกิจ ส่วนใหญ่ เพราะกลุ่มนี้มีหลายช่องทางแห่งอิทธิพลที่เปิดกว้างต่อตน ความผูกพันเชื่อมโยงมาช้านาน ได้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นโดยการแต่งงานและการอุปถัมภ์บุตรบุญธรรม ดังนั้น ซาอิออนจิและผู้นำ ของบริษัทซุมิโตโม (Sumitomo) คือพี่น้องกันที่แท้จริง ทั้งนี้ไม่ต้องกล่าวถึงระดับบุตรและญาติ ในวงการธนาคาร อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม อิวาซากิฮิซาฮา (Iwasaki Hisaya) แห่งบริษัท มิทซุบิชิ มีบุตรสาวแต่งงานกับชิเคฮาระ และบุตรสาวอีกคนแต่งงานกับนายคาโต หลานชาย คนหนึ่งแต่งงานกับข้าราชการในกระทรวงวัง ในทางตรงกันข้าม บริษัทที่ก่อตั้งขึ้นมาในภายหลัง โดยเฉพาะกลุ่มที่มีมาระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๘ ก็ต้องใช้กรรมวิธีที่เอากันซึ่ง ๆ หน้า ยิ่งกว่านั้นอีก การติดสินบนเป็นวิธีที่ง่ายที่สุดและเป็นวิธีการตรงที่สุด---และนักการเมืองก็อยู่ใน กลุ่มที่รับสินบนที่เด่นชัดมาก

ด้วยเหตุดังกล่าว แม้จะช่วยเสริมพลังพรรคการเมืองได้ชั่วขณะในการแข่งขันกับ ผลประโยชน์อื่น ๆ ในรัฐ การหนุนหลังโดยทางการธุรกิจก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งแห่งความเสื่อม ของพรรคการเมือง การให้และการรับสินบนมิได้เป็นพื้นฐานที่มั่นคงที่สุดสำหรับการเป็น พันธมิตร และขณะที่มันเป็นความจริงว่า นักธุรกิจและนักการเมืองมีจุดประสงค์ร่วมที่แน่นอนที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อแสวงหาสิ่งนั้น ๆ และความจริงที่ว่า ทั้งนักธุรกิจและนักการเมืองต่างเป็นลูกค้า ของรัฐบาลจึงย่อมมีฐานะทัดเทียมกันโดยประมาณ ข้อเท็จจริงจึงมีอยู่ว่า ความทะเยอทะยาน ของพวกเขาเหล่านั้นต่างกันเพียงพอที่จะให้ต่างฝ่ายต่างแยกกันแสวงหา ดังนั้น ต่างก็เต็มใจในท้ายสุด ที่จะใช้อีกฝ่ายให้ช่วยเหลือตน ธุรกิจใหญ่โดยเฉพาะปฏิบัติตนเสมือนเป็นผู้อุปถัมภ์นักการเมือง มากกว่าจะเป็นพันธมิตรมากขึ้น ธุรกิจขนาดใหญ่เหล่านี้ไม่เคยเชื่อว่า การโจมตีระบอบรัฐสภา เป็นการโจมตีตน

ถ้าพรรคการเมืองไม่สามารถจะฟังวงการธุรกิจ พรรคการเมืองก็ไม่ประสบความสำเร็จในการหาความสนับสนุนจากปวงชน เพราะโดยส่วนหนึ่งแล้ว พรรคนิยมการแบ่งฝ่าย ขาดกฎเกณฑ์ และมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างเด่นชัดเป็นตรงกันข้ามกับคุณธรรมของชาวมูไร ซึ่งการศึกษาสมัยใหม่พยายามจะปลูกฝัง อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้นำพรรคมีความพยายามน้อยเต็มทีที่จะปลูกฝังอบรมฝึกคนให้มีความชำนาญการ เพราะคิดกันว่า การกล้าพูดกล้าเจรจาและการชุมนุมมวลชนเป็นเรื่องควรแก่การหลีกเลี่ยง อันที่จริง ผู้นำพรรคเองก็มีพรรคนะและภูมิหลังเหมือนกลุ่มบุคคลที่ตนปรารถนาจะขับออกจากอำนาจคือพวกคณะปกครองและเหล่าข้าราชการ มากกว่าจะเหมือนกับคนที่ตนนำอยู่ อาจถือเป็นตัวอย่างได้บ้างบางคนที่ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่าง ค.ศ.๑๙๒๔-๓๒ นายคาโต ทานากา อิโนุเก ทากาฮาชิ ล้วนสืบจากเชื้อสายชาวมูไร ถ้ารวมทั้งนายทานากา ซึ่งเป็นนายทหารประจำการแล้ว ทุกคนยกเว้นเพียงหนึ่งคนเท่านั้นล้วนเริ่มอาชีพด้วยการเป็นข้าราชการพลเรือน ทากาฮาชิ (Takahashi) ได้เลื่อนขึ้นเป็นประธานธนาคารแห่งชาติก่อนที่จะเขาจะเข้าร่วมพรรคการเมือง ข้อยกเว้นก็คือ อิโนุเก นักหนังสือพิมพ์และเป็นผู้ติดตามหลังโอคุมา ฮามากูชิ ที่มีได้เป็นชาวมูไรก็มาจากแคว้นโตะซา เข้าสู่วงการราชการ โดยวิถีทางที่จะเป็นวิถีทางคลาสสิก คือ เขามาจากคณะนิติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียวแล้วไปสู่กระทรวงการคลัง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่มีผู้ใดมาจากชนชั้นกลางในระดับเมืองที่บางคนอ้างว่าตนเป็นตัวแทนชนชั้นนั้น

ไม่มีคนเป็นผู้นำการปฏิวัติสังคม เพราะคนเหล่านี้เป็นพวกหัวรุนแรง เสรีนิยมประเภทอนุรักษนิยม พวกเขาเห็นด้วยกับการประหัตประหารด้วยกำลัง เป็นเพื่อนบ้านที่ดี ยินยอมอำนาจสิทธิ์ขาดของรัฐบาล และการควบคุมโดยพลเรือน โปรแกรมของพวกเขาไม่มีลักษณะความคิดรุนแรง แต่ก็เป็นโครงการที่มีทั้งลักษณะเสรีนิยมและอนุรักษนิยมมากพอที่จะเผชิญการทำทลายจากทั้งสองฝ่าย จากผู้ที่คัดค้านในนามของฝ่ายประเพณีนิยมที่จะให้อำนาจให้แก่รัฐบาลและยื่นกรานความไม่เห็นด้วยของตนด้วยการฆาตกรรมบุคคลที่จะทำเช่นนั้น และจากผู้ที่เร่งรัดให้มีการยกเลิกหรือปฏิรูปรัฐบาลในนามของสิทธิปวงชน ในที่นี้จักพิจารณากรณีที่สองนี้

ความเจริญก้าวหน้าของเศรษฐกิจในระหว่างสงคราม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นได้มีส่วนโดยตัวเฉยๆทำให้มาตรฐานการครองชีพของชาวญี่ปุ่นสูงขึ้น กระนั้นก็ทำให้เกิดความยากลำบากและความไม่พึงพอใจ ผู้คนประมาณ ๙ ล้าน อาศัยตามตัวเมืองต่าง ๆ ที่มีประชากรประมาณเมืองละ ๕๐๐,๐๐๐ คน ใน ค.ศ.๑๙๒๐ เป็นการเพิ่มขึ้นจากเดิมเมื่อสิ้นปีที่แล้วอีก ๓ ล้านคน และจำนวนผู้รับจ้างทำงานในโรงงานที่จ้างคนงานมากกว่าโรงงานละ ๕ คน ก็ได้เพิ่มขึ้น

จากเดิมเมื่อต้นสงครามที่มีเพียงต่ำกว่า ๑ ล้านคน เพิ่มเป็น ๑.๖ ล้าน เมื่อปลายสงคราม นี่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายชีวิตความเป็นอยู่ของชาวญี่ปุ่นมากมายที่ถูกบังคับให้หาเลี้ยงชีพตามตัวเมืองที่มีได้มีเครื่องอำนวยความสะดวกขยายตัวอย่างรวดเร็วตามอัตราปริมาณประชากร อีกทั้งยังเป็นการทำให้ประชากรที่เพิ่มมากขึ้นนี้ต้องตรากตรำทำงานหนักในโรงงานที่ชั่วโมงทำงานยาวนานและสภาพการณ์ก็อยู่ภายใต้กฎระเบียบขั้นต่ำ ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติโรงงานแห่ง ค.ศ.๑๙๑๑ ซึ่งมีได้ใช้บังคับเลยจนกระทั่งปี ๑๙๑๖ ก็ได้ทำอะไรมากกว่าการระบุชั่วโมงทำงานวันละ ๑๑ ชั่วโมง สำหรับหญิงและเด็ก และระบุอายุทำงานไม่ต่ำกว่าอายุ ๑๒ ปี การปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ใน ค.ศ.๑๙๒๓ มีผลใช้บังคับใน ค.ศ.๑๙๒๖ ระบุทำงานวันละ ๑๐ ชั่วโมง และอายุขั้นต่ำในการทำงานไว้ไม่ต่ำกว่า ๑๔ ปี โดยมีข้อยกเว้นบางประการ

ใน ค.ศ.๑๙๑๘ ฐานะก็ยังเลวร้ายลงไปอีกด้วยเหตุภาวะเงินเฟ้ออันรุนแรงยิ่ง ในต่างแดน ไกลโพ้นทะเลมีความต้องการสินค้าญี่ปุ่น และกิจการที่เพิ่มมากขึ้นเป็นดอกเห็ดเพื่อสนองความต้องการนั้นได้ทำให้รายได้ในรูปเงินสดและผลกำไรเพิ่มสูงขึ้น เป็นการขยายตัวของธนบัตรและสินเชื่อของธนาคาร และความคลั่งไคล้ที่จะกะเก็งกำไร ในหลายเดือนสุดท้ายของสงครามภาวะนั้นได้ทำให้ราคาสินค้ามีแนวโน้มสูงขึ้นมาก ทั้งที่มีราคา ๑๖ เยนต่อ ๑ โกะกุ ในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๑๗ ได้เพิ่มเป็น ๓๙ เยน ในเดือนสิงหาคมของปีต่อมา ดรรชนีราคาขายส่งในโตเกียว (๑๙๐๐ = ๑๐๐) โดยถัวเฉลี่ย ๑๙๑๕ สำหรับปี ๑๙๑๗ ๒๒๕ สำหรับปี ๑๙๑๘ ๓๑๒ สำหรับปี ๑๙๑๙ อัตราค่าจ้างแรงงานได้เพิ่มขึ้นซ้ำกว่ามากดังที่คาดกัน ทำให้เกิดความปั่นป่วนและความไม่สงบด้วยเหตุทางด้านอุตสาหกรรม การจลาจลด้วยเรื่องข้าวเริ่มจากการที่แม่บ้านชุมนุมกันที่เมืองโตยามา (Toyama) ในวันที่ ๔ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๑๘ แล้วแพร่อย่างรวดเร็วไปถึงเกียวโต โอซากา โกเบ และศูนย์กลางอุตสาหกรรมอื่น ๆ ผู้ชนได้จู่โจมตีและบางครั้งก็เผาสถานที่ของผู้จัดจำหน่ายข้าว ผู้ให้กู้ยืมเงินและผู้ที่จะชวนกะเก็งกำไรที่ไม่มีคนชอบหน้ากำลังทหารต้องถูกเรียกไปสลายฝูงชนหลายครั้งในระหว่างสองสัปดาห์ต่อมา ในขณะที่เดียวกันประเทศชาติได้มีประสบการณ์มากในเรื่องการนัดหยุดงานเรียกค่าจ้างสูงขึ้น และขอสภาพการทำงานที่ดีกว่านั้น ข้อพิพาทต่าง ๆ มีผลต่อคนงาน ๖๖,๐๐๐ คน และได้ถูกบันทึกไว้ระหว่างนั้นแม้ว่าระเบียบข้อบังคับของตำรวจระบุการนัดหยุดงานถือว่าผิดกฎหมาย และใน ค.ศ. ๑๙๑๙ ขนาดขีดค้นของกิจกรรมได้เพิ่มมากขึ้นอีก คนงานรถไฟหยุดงาน ครู นายไปรษณีย์ ผู้พิมพ์ต่างก็ลั่นหยุดงาน---โดยเฉพาะการนัดหยุดงานของโรงพิมพ์ทำให้โตเกียวขาดหนังสือ

พิมพ์ไปกว่า ๑ สัปดาห์---และในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๑๙ คนงานอยู่เรือประมาณ ๑๕,๐๐๐ คนของอุคูคาซากิ (Kawasaki) ที่เมืองโกเบกั้นหยุดงาน พวกนี้หยุดได้ไม่นานเพราะขาดทุนรอนและองค์กร แต่ก็สามารถทำให้ฝ่ายจัดการธุรกิจยอมตกลงให้ทำงานวันละ ๘ ชั่วโมง

ในไม่ช้าหลังจากนั้น ญี่ปุ่นเริ่มรู้สึกถึงผลของการคัดค้าน หลังสงครามที่มีผลร้ายแรงต่อการอุตสาหกรรม เช่น เหมือนแร่ถ่านหิน และการต่อเรือที่ได้ขยายตัวมากที่สุดในระยะหลัง ๆ คนงานของสองกิจการนั้นเป็นฝ่ายถูกบีบให้ต้องตั้งรับต่อสู้อย่างหนักเพื่อรักษาระดับการว่าจ้างไว้ ในเมืองโกเบ คนงานของอยู่เรือคาซากิได้เป็นผู้นำอีก ในครั้งนี้ได้ร่วมกับคนงานอยู่เรือมิตซูบิชิ ทำให้มีผู้ร่วมนัดหยุดงานกว่า ๒๕,๐๐๐ คน จากมิตซูบิชิ ได้มีการปิดโรงงาน และมีการประท้วงยึดเยื่อจากต้นเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๙๒๑ ไปจนถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนสิงหาคม

ความไม่สงบได้แพร่หลายไปสู่ชนบทด้วยโดยมีเหตุผลแตกต่างกัน ภาวะเงินเฟ้อในระยะแรกมิได้รุนแรงจนถึงขนาดสำหรับชาวนาและคนงานตามโรงงาน เพราะข้าวมีราคาสูงขึ้นอย่างไรก็ตาม การคัดค้านได้ทำให้แนวโน้มภาวะเงินเฟ้อหันเหปรวนแปร ค่าของข้าว ๑ โทกุ ลดจาก ๕๕ เยน ใน ค.ศ.๑๙๒๐ ลงเป็น ๒๕.๕ เยน ใน ค.ศ.๑๙๒๑ ในขณะที่ดรรชนีราคาขายส่งลดลงจาก ๓๔๓ เป็น ๒๖๕ ในสองปีเดียวกันนั้น นี่หมายถึงความยากจนอย่างแท้จริงสำหรับชาวนาซึ่งได้เข้าร่วมการผลิตเพื่อตลาดเต็มที โดยเฉพาะพืชผลรองลงมาที่นับว่าสำคัญมากคือไหมก็ลดค่าลงด้วย โครงการหนุ่นราคาก็ได้ทำให้ฐานะพื้นตัวขึ้นได้บ้างในปลายปีต่อมา แต่การแข่งขันจากผู้ผลิตข้าวในอาณานิคม ซึ่งรัฐบาลต้องสนับสนุนโดยเห็นแก่ชาวเมืองที่ยากไร้---ก็ได้กำหนดราคาข้าวภายในขั้นต่ำไว้อย่างเข้มงวด หมู่บ้านต้องทนทุกข์ยากด้วยจากข้อเท็จจริงที่ว่า หมู่บ้านได้กลายเป็นแหล่งรับผู้คนตกงานขวัญเสียจากตัวเมือง แม้ว่าประชากรที่เพิ่มขึ้นบีบบังคับให้ผู้คนมากมายต้องไปสู่เมืองเพื่อหางานทำตามร้านค้าและโรงงาน แต่การทรุดตัวของเศรษฐกิจการอุตสาหกรรมแต่ละครั้งก็ผลักดันให้คนเหล่านั้นต้องคืนสู่ไร่นาเป็นที่พักพิงผลที่ได้รับในด้านความมั่นคงของสังคมสำหรับทั้งประเทศก็คือผลอันเกิดจากความสูญเสียในด้านมาตรฐานการครองชีพในชนบท

ชาวนายากจนที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่เช่าที่ดินเป็นผู้ที่ได้ประสบการณจากภาวะการณอันเลวร้ายที่สุดในทศวรรษที่ ๑๙๒๐ นี้หมายถึงชาวกลีกรประมาณกึ่งหนึ่งที่เป็นชนชั้น เพราะมี ๔๙% ของชาวนามีที่ดินต่ำกว่า ๑^๒/_๕ เอเคิลส์ และประมาณกว่า ๒/๓ เป็นชาวนาเช่าที่ดินทั้งหมดหรือที่ดินบางส่วนในพื้นที่เพาะปลูกนั้น กว่า ๔๕% ของที่ดินทั้งหมดตกอยู่ภายใต้ข้อตกลง

เช่าโดยมีเงื่อนไขอันเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายผู้ให้เช่า เพราะประชากรที่มีมากมายเป็นแรงกดดัน ประชากรส่วนเกินมิได้ไปอยู่ในเมืองได้ทั้งหมด ทำให้การแข่งขันกันหาที่ดินทำกินมีอยู่มาก อย่างรุนแรง ดังนั้น ค่าเช่าต้องจ่ายในรูปต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้เช่าที่ทำกินมิได้รับประโยชน์อันใดจาก ภาวะเงินเฟ้อ ค่าเช่าก็สูงมากด้วยประมาณเกือบเท่ากับกึ่งหนึ่งของผลผลิตข้าวเปลือกและประมาณ ๑/๓ ของนาที่ขาดฝนต้องใช้การชลประทานในการเพาะปลูก ภาวะการณ์อันรุนแรงเช่นนี้ บรรเทาเบาบางลงได้บ้างเมื่อมีการขยายการผลิตพืชผลมาก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง แต่เมื่อการขยายการผลิตช้าลง ข้อตกลงเช่าที่ดินก็กลายเป็นเป้าของความตึงเครียดที่ทวีมากขึ้น ข้อพิพาทเรื่องการเช่าที่ดินซึ่งมีเป็นครั้งคราวในอดีตด้วยเหตุนี้ท่วม มีพายุไต้ฝุ่น และความหายนะทำนองนั้นก็ได้มีมากขึ้นบ่อยครั้ง ขยายตัวกว้างขวางและมีการรวมตัวเป็นองค์กร มากขึ้นโดยเฉพาะในบริเวณรอบนอกของตัวเมือง สหภาพของผู้เช่าที่ดินได้ปรากฏมีขึ้น กล่าวกันว่า สมาชิกมีถึง ๑๓๒,๐๐๐ ใน ค.ศ. ๑๙๒๒ และมีสมาชิกมากขึ้นทุกหนแห่งที่มีสหภาพ สหภาพเหล่านี้ได้รณรงค์อย่างเข้มแข็งเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับการ ถือที่ดิน เป็นการรณรงค์เสริมต่อจากบทบาทเดิมของสหภาพที่เป็นตัวแทนในการเจรจาระดับ ท้องถิ่น

เพราะฉะนั้น ภาวะการณ์ที่ปรากฏในชนบทและในเมืองต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้กิจกรรม ทางการเมืองของฝ่ายซ้ายเติบโตใหญ่ขึ้นมานั้น ได้แก่ ความทุกข์ยากอย่างแท้จริงที่ทำให้ผู้ตกทุกข์ ได้ยากมากกว่านั้นต้องทนทุกข์ด้วยความอิจฉาริษยาในบุคคลกลุ่มที่กอบโกยผลกำไรจากความ เติบโตใหญ่ทางอุตสาหกรรมจนฟุ่มเฟือยและแสดงตนในลักษณะที่ดูแปลก ๆ ต่อประเทศญี่ปุ่น ขบวนการปฏิวัติในเยอรมนีและรัสเซียที่มีปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีประสิทธิภาพก็ได้ชี้แนะ ถึงความสำเร็จที่เป็นไปได้จากการประท้วง ความรู้ในเรื่องวรรณกรรมตะวันตกได้ช่วยใน ทั้งแผนการและโครงการ จากสิ่งเหล่านี้เองที่เกิดองค์ประกอบใหม่ในการเมืองขึ้น คือการเคลื่อนไหว ของฝ่ายซ้ายที่ได้รับแรงกระตุ้นโดยส่วนหนึ่งของปัญญาชน และโดยส่วนหนึ่งจากบรรดาสหภาพ แร่งงาน (Trade Union)

ในแวดวงพวกหัวรุนแรงรุ่นแรก ๆ มี โออิ เคนตารุ (Oi Kentaro) ผู้ประสานลัทธิชาตินิยม รุนแรงให้เข้ากับการสนับสนุนเพื่อ ดร.ซุน ยัต เซิน ในประเทศจีน และได้เรียกร้องว่ารัฐ ควรควบคุมเศรษฐกิจเพื่อปกป้องคุ้มครองคนจน พรรคของเขาชื่อพรรคเสรีนิยม ตะวันออก (Oriental Liberal Party—Toyo Jiyuto) ที่ได้ถูกตั้งขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๙๒ ได้เป็นสัญญาณบอก

เหตุถึงแบบการเชื่อมกันระหว่างลัทธิชาตินิยมกับฝ่ายซ้ายซึ่งจะเป็นลักษณะหนึ่งของทศวรรษที่ ๑๙๓๐ พรรคที่มีความคิดไม่รุนแรง คือ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democratic Party---Shakai Minshuto) แห่งปี ๑๙๐๑ ที่เรียกร้องให้มีการศึกษาให้เปล่า การทำงานวันละ ๘ ชั่วโมง และการยกเลิกการใช้แรงงานเด็ก แม้ว่าความคิดไม่รุนแรงเช่นนั้นจะไม่สามารถยับยั้งตำรวจมิให้ปราบปรามพรรคในทันทีทันใดที่จัดตั้งพรรคขึ้นมา ความพยายามที่จะตั้งพรรคสังคมนิยม (Socialist Party) ใน ค.ศ.๑๙๐๖ ก็ไม่สำเร็จผลเช่นกัน อันที่จริงแล้ว จนปี ๑๙๒๐ ท่ามกลางความรุนแรงปั่นป่วนภายหลังสงครามนั้นเองที่กลุ่มเหล่านี้พอจะมีโอกาสอยู่รอดบ้าง และถึงกระนั้นพวกนี้ก็ยังคงสลายตัวไปภายในไม่กี่สัปดาห์หรือไม่ก็เดือนด้วยเหตุแตกความสามัคคีกันเอง สิ่งเหล่านี้อย่างน้อยที่สุดก็เป็นกรรมวิธีที่จะรวบรวมความคิดท่ามกลางของฝ่ายซ้าย พรรคคอมมิวนิสต์ที่จัดตั้งขึ้นใน ค.ศ.๑๙๒๑ ด้วยภายหลังการติดต่อกับสาขาขององค์การคอมมิวนิสต์สากล (COMINTERN—The Communist International) ที่เซี่ยงไฮ้ก็น่าจะเอาชนะการรวมตัวประสานกันของการปฏิบัติการของตำรวจกับข้อพิพาทในเรื่องทฤษฎีในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๒๔ หลังจากที่มีการถกเถียงและโฆษณาชวนเชื่อตามอาชีพอ่างน่าตื่นตะลึงในระบายนั้น พรรคคอมมิวนิสต์ก็พร้อมอกพร้อมใจกันสลายพรรค

สมาชิกขององค์กรเหล่านี้มีรวมทั้งผู้ที่นิยมความรุนแรงและผู้ที่ไม่นิยมความรุนแรง ในบรรดาผู้นำของเหล่าหัวรุนแรง มีหลายคนถือศาสนาคริสต์อยู่ในอาชีวะเป็นทนายนักกฎหมาย ชื่อซูซูกิ บุนจิ (Suzuki Bunji) ผู้จัดตั้งองค์กรกรรมกรยูไคไก (Yuaikai) ใน ค.ศ.๑๙๑๒ เป็นรัฐมนตรีชื่อ คางาวา โดโมชิโกะ (Kagawa Tomochiko) ซึ่งถูกจำคุกอยู่ชั่วระยะสั้น เพราะมีส่วนร่วมในการนัดหยุดงานในเมืองโกเบใน ค.ศ.๑๙๒๑ และอาเบะ อิซุ (Abe Iso) ซึ่งเป็นผู้ได้รับการฝึกปรือจากสหรัฐอเมริกาเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยวาเซดะ ผู้ที่มีความคิดไม่รุนแรงหลายคนเป็นศาสตราจารย์ตามมหาวิทยาลัย เช่น โยชิโน ซากุโซ (Yoshino Sakuzo) ซึ่งเป็นนักรัฐศาสตร์ที่เด่นมาก และคาวาอิ เออิจิโร (Kawai Eijiro) คาวาอิเมื่อต้องคดีใน ค.ศ.๑๙๓๙ ได้แสดงออกความเชื่อถือเป็นตัวแทนของความคิดไม่รุนแรงได้ดีที่สุดว่า “แม้ว่าข้าพเจ้าจะพูดลัทธิสังคมนิยม ข้าพเจ้าปฏิเสธกรรมวิธีอันผิดกฎหมายและประกาศเห็นด้วยกับกรรมวิธีอันถูกต้องตามกฎหมาย รังเกียจการปฏิวัติด้วยความรุนแรง และเลือกกรรมวิธีตามระบอบรัฐสภามากกว่า ดังนั้นข้าพเจ้ามิได้พูดต่อพวกต่ำช้าไพร่สกุล ข้าพเจ้าไม่เคยยกเถียงเรื่องสังคมนิยมในที่ประชุมกรรมกร”^{๖๔} เมื่อได้คำนึงถึงภาวะแวดล้อมที่ทำให้พูดเช่นนั้น ก็ยังมีคุณภาพแห่งปัญญาในคำพูดนั้น อันเป็นลักษณะของคำพูดนั้น ทั้งยังปรากฏลักษณะนี้ในแวดวงผู้นิยมความรุนแรง

เช่น คาวาคามิ (Kawakami Hajime) ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ กวี ศาสตราจารย์และเป็นคอมมิวนิสต์ ---เขาเป็นตัวอย่างที่ดีของประเภทหัวรุนแรงที่กินอุดมคติ ในวัยเยาว์ เขาได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธนิกายเซ็น และต่อมาได้เป็นคอมมิวนิสต์ โดยเหตุอารมณ์มากกว่าโดยประสบการณ์ ความคิดอ่านของเขาเคร่งศาสนาในด้านอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อมนุษยธรรมและการกุศล ความเชื่อถือของเขาที่มีต่อลัทธินิยมนคาร์ล มาร์กซ์ (Marxism) มีลักษณะใฝ่สันติภาพโดยเล็งเห็นว่าการที่จะขจัดความชั่วร้ายทางสังคมและเศรษฐกิจอันเป็นบ่อเกิดของสงครามนั้นมีหนทางเดียวในการทำลายลัทธิทุนนิยม

สหภาพแรงงานเป็นข้อเสนอแนะอีกเรื่องหนึ่งที่แตกต่างออกไป แม้ว่าความจริงจะมีอยู่ว่า ผู้นำสหภาพไม่จำเป็นต้องมาจากฝ่ายผู้ใช้แรงงานเสมอไป สหภาพต่าง ๆ ในระยะแรก ---ก็เหมือนที่เคยจัดตั้งสหภาพแรงงานโรงงานเหล็ก ใน ค.ศ.๑๘๘๗ และสหภาพแรงงานรถไฟใน ค.ศ.๑๘๘๘ ---ก็พบว่ากิจกรรมของตนมีอุปสรรคมาจากกฎระเบียบของตำรวจหลังปี ๑๘๐๐ จนสมาชิกมีปริมาณน้อย จนกระทั่งเมื่อสิ้นสงคราม อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ.๑๙๑๘ การเคลื่อนไหวได้เริ่มมีมากขึ้นทั้งในด้านการใช้ความรุนแรงและในด้านเพิ่มขนาดของการเคลื่อนไหว เมื่อถึงปี ๑๙๒๐ มีสหภาพกว่า ๒๐๐ แห่งที่ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นใหม่ และเริ่มจัดองค์การในกลุ่มขนาดใหญ่กว่านั้น สหภาพแรงงานยูเอไอของซูซูกิซึ่งมีลักษณะเป็นชมรมที่มีอิทธิพลไม่ตรีอันดีก็กลายเป็นสหพันธ์แรงงาน (Federation of Labour--Sodomei) ใน ค.ศ.๑๙๑๙ และในไม่ช้าก็ประกอบด้วย ๗ องค์การที่อ้างว่ามีสมาชิกทั้งหมดถึง ๗๐,๐๐๐ คน สหพันธ์แรงงานยังคงเติบโตไปอย่างสม่ำเสมออีกหลายปีต่อมา

อย่างไรก็ตาม สหพันธ์แรงงานก็มีอุปสรรคตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว จากการต่อสู้อันเข้มข้นระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ฟาดฟันกันเอง โฉมหน้าแรกของการต่อสู้ได้สิ้นสุดลงในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๒๒ พร้อมกับความปราชัยของฝ่ายนิยมนอนาธิปไตย (Anarchist--ผู้นิยมทฤษฎีที่ว่า การปกครองทุกรูปแบบล้วนแทรกแซงอิสระเสรีส่วนบุคคลอย่างไม่เป็นธรรม และว่าควรจะมีชมรมสมาคมของกลุ่มต่าง ๆ ที่ร่วมมือกันขึ้นมาแทนที่---คำนิยามจาก Webster, *New World Dictionary*, 2nd College edition. Ohio : The World Publishing Company, 1976, p.50) และพวกซินดิคัลลิสต์ (Syndicalist,--(ลัทธิ Syndicalism หมายถึงทฤษฎีและการเคลื่อนไหวของลัทธินิยมนสหภาพแรงงานที่ระบุว่าทุกกรรมวิธีของการผลิตและการจัดสรรปันส่วนผลผลิตต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสหพันธ์แรงงานด้วยวิธีการใช้ปฏิบัติการโดยตรง เช่น การนัดหยุดงาน---คำนิยามจาก Webster,

p.1444) ความปรารถนาของสองกลุ่มนี้ปล่อยให้พวกคอมมิวนิสต์และพวกสังคมนิยมประชาธิปไตย
แก้ปัญหาความไม่ตกลงปลงใจกัน หนึ่งปีต่อมา ในวันที่ ๑ กันยายน ค.ศ.๑๙๒๓ ได้เกิดแผ่นดินไหว
อย่างน่ากลัวยิ่งในบริเวณโตเกียว--โยโกฮาม่า ทำให้เกิดขวัญเสียเตลิดจนโจมตีกล่าวหาพวกหัว
รุนแรงและคนอื่นอาทิ พวกเกาหลีว่าเป็นพวกที่ตีชิงปล้นสะดม วางแผนก่ออาชญากรรมและ
อาชญากรรมอื่นในทำนองเดียวกันนี้ คดีความผิดต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในจินตนาการของตำรวจ
และสาธารณชน แต่การจับกุมและการไต่ถามสืบสวนได้มีผลต่อการเปิดโปงว่า คอมมิวนิสต์
แทรกซึมสหพันธ์แรงงานไปไกลกว่าที่คาดไว้มาก สิ่งนี้นำไปสู่การกล่าวหาใส่ร้ายป้ายสีกันเอง
ในการประชุมของสหพันธ์แรงงานใน ค.ศ.๑๙๓๔ หลังจากนั้น พวกหัวคิดไม่รุนแรงก็ค่อย ๆ มี
ฐานะดีขึ้น จนกระทั่งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๒๕ สหภาพคอมมิวนิสต์ (Communist
Unions) ที่มีสมาชิกประมาณ ๑/๓ ของสหพันธ์แรงงานได้แตกกลุ่มออกไปจัดตั้งองค์การของ
ตนเองขึ้น

เหตุการณ์เหล่านี้ได้เกิดขึ้นท่ามกลางภูมิหลังของการนัดหยุดงานและการแจกจ่ายจุลสาร
ด้วยจุดมุ่งหมายเป็นปฏิปักษ์ต่อตำรวจ และต่อต้านการจำกัดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่
ขึ้นอยู่กับการมีทรัพย์สินเป็นเกณฑ์ เหตุการณ์ดังกล่าวดูเหมือนจะพยายามอย่างเสียเวลาเปล่าที่
จะให้ได้หนึ่งในรัฐสภา แต่ก็ยังคงมีปรากฏอยู่จนกระทั่งถึงปี ๑๙๒๕ แต่ในปีนั้น พระราชบัญญัติ
ให้สิทธิ์เลือกตั้งแก่พลเมืองชายก็ทำให้การคัดค้านดังกล่าวเป็นโมฆะ พรรคกรรมมาชีพ (Pro-
letariat party) ที่จะต่อสู้ในการเลือกตั้งนั้นได้กลายเป็นว่าเป็นไปได้ในด้านทฤษฎีโดยมีเงื่อนไขว่า
พรรคนั้นสามารถชิงดวงล้อมกรอบกฎหมายเกี่ยวกับการล้มล้างการปกครองซึ่งพระราชบัญญัติ
รักษาสันติภาพได้ใช้บังคับให้แข็งแกร่งอยู่แล้วในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ได้มีความยากลำบาก
บางประการในการที่จะให้นักการเมืองสามารถบรรลุถึงข้อตกลงกันเองได้ อันที่จริง
แล้ว ความพยายามแรกสุดที่จะปฏิบัติการได้ล้มเหลวยับปางด้วยเหตุปัญหานี้ เพราะผู้นำของ
สหพันธ์แรงงานได้ถอนตัวจากการถกเถียง และพวกที่เหลืออยู่ที่มีหัวคิดรุนแรงของสหพันธ์แรงงาน
ก็กลายเป็นเป้าอย่างหลีกเลี่ยงมิได้สำหรับการแทรกแซงด้วยกำลังอย่างเป็นทางการ
พรรคกสิกร-กรรมกร (Farmer-Labour Party---Nomin Rodoto) ก็ถูกยุบสามสิบนาทีหลังจาก
การทดลองตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๒๕ พวกหัวคิดไม่รุนแรงเป็นกลุ่ม
ต่อมาที่พยายามตั้งพรรคกรรมกร-กสิกร (Labour-Farmer—Rodo Nominato) ซึ่งได้ปฏิญาณว่าจะ
ดำเนินการตามวิธีการของระบอบรัฐสภา แต่ไม่กี่เดือนต่อมาหลังจากการจัดตั้ง (มีนาคม ๑๙๒๖)
พรรคก็แตกแยกด้วยเรื่องการสร้างแนวร่วมประชาชาติ (Popular Front) เมื่อสิ้นปีนั้น พวก

เป็นกลางและพวกฝ่ายขวาได้แตกตัวไปจัดพรรคใหม่ขึ้นอีกไม่ต่ำกว่า ๓ พรรค ที่เสริมต่อให้สับสนยิ่งอีกก็คือ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาใหม่อีกในเดือนธันวาคม แต่พรรคนี้ต้องเกี่ยวข้องกับอย่างลึกซึ้งในเรื่องการโต้แย้งทางอุดมการณ์และขัดแย้งอย่างรุนแรงมากกับกลุ่มฝ่ายซ้ายอื่น ๆ จนเป็นที่น่าประหลาดใจว่า ตำรวจเองก็ไม่เต็มใจที่จะปล่อยเรื่องนี้ไว้ตามลำพัง

ในเรื่องเช่นนั้น พวกฝ่ายซ้ายไม่น่าจะได้รับความนิยมนักต่อไปเช่นเดียวกับพรรคโซยูไก และมินไซโต ยิ่งกว่านั้น พรรคมินไซโตมีการจัดตั้งองค์กรดีกว่ามากในการที่จะรวบรวมคะแนนเสียง เรื่องนี้ปรากฏชัดในการเลือกตั้งปี ๑๙๒๘ เมื่อพรรค ๔ พรรคของฝ่ายซ้าย---ยกเว้นพวกคอมมิวนิสต์ที่มีได้เข้าสมัครรับการเลือกตั้ง---ได้คะแนนเสียงต่ำกว่าครึ่งล้านเสียง ถือเป็น ๑/๘ ของคะแนนเสียงทั้งหมดที่พรรคคู่แข่งแต่ละพรรคได้ไว้ จาก ๘๘ คนผู้สมัครรับเลือกตั้งมีเพียง ๘ คน ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าสภา ความล้มเหลวเน้นหนักถึงความจำเป็นของการให้ความร่วมมือกันที่มากกว่านั้นและนำไปสู่ข้อเสนอใหม่ที่จะให้มีพันธมิตร แต่พวกซ้ายรุนแรงและพวกขวาที่หวัดใจไม่รุนแรงต่างก็ปฏิเสธข้อเสนอ นั้น ดังนั้น พรรคมวลชนญี่ปุ่น (Japan Mass Party---Nihon Taishuto) ที่ตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๙๒๘ ก็เป็นเรื่องพิสูจน์ได้ว่าเป็นพรรคอีกพรรคหนึ่งที่มีนโยบายทำนองเดียวกัน พรรคมิได้ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากกว่านั้นและผลในการเลือกตั้งปี ค.ศ.๑๙๓๐ ก็มีได้ดีไปกว่าปี ๑๙๒๘ บรรดาพรรคต่าง ๆ ได้โจมตีกันเองอีกครั้งหนึ่ง และแยกคะแนนเสียงแตกกันเองโดยวิธีส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งมากมาย ประมาณกว่าครึ่งล้านคะแนนเสียงที่ลงให้แก่พรรคเหล่านี้ ผลมีเพียง ๕ คน ได้เข้ารัฐสภา เป็นการแสดงว่าการเตรียมการที่ดีกว่านั้นจะทำให้พวกเขาทำเช่นนั้นอีกใน ค.ศ. ๑๙๓๒ แม้ว่าคะแนนเสียงจะลดลงถึง ๔๐%

ตลอดเวลาของโฉมหน้าประวัติศาสตร์ช่วงนั้น พรรคต่าง ๆ ของฝ่ายซ้ายถูกขัดขวาง โดยการกระทำของตำรวจผู้ใช้มาตรการตรวจสอบสิ่งตีพิมพ์จับกุมคุมขัง และถึงขนาดใช้ความรุนแรงกับพรรคเหล่านั้นด้วยระเบียบข้อบังคับของตำรวจที่มีมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๐๐ ได้ให้อ่านอย่างกว้างขวาง แต่อ่านจั้นมีมากขึ้นไปอีกในปี ๑๙๒๕ โดยมีการเพิ่มบทลงโทษจับกุมคุมขังสูงถึง ๑๐ ปี สำหรับโทษประเภทที่เด่นมาก คือ การเข้าร่วมสมาคมใดก็ตามที่มีจุดมุ่งหมายที่จะล้มล้างการปกครองหรือยกเลิกการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน กฎหมายที่มุ่งจ้องล้างพวกคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงสามารถผ่านความเห็นชอบของสภาล่างที่กระตือรือร้นยิ่งนัก แต่ไม่นานนักกฎหมายนั้นก็ไร้ผลเพราะมีข้อความและถ้อยคำคลุมเครือ อันเป็นการเปิดทาง

ให้มีการแทรกแซงในอิสระเสรีส่วนบุคคลได้ในหลายรูปแบบ' อีกทั้งมิได้เจาะจงการบังคับใช้กฎหมายต่อพวกหัวรุนแรงเท่านั้น ในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๒๘ ในไม่ช้าหลังการเลือกตั้งนั้นเอง ตำรวจได้เข้าจู่โจมล้อมจับพวกคอมมิวนิสต์ และผู้ที่เห็นใจพวกคอมมิวนิสต์นับพันเป็นการใหญ่ หนึ่งปีต่อมา ได้มีการลงใช้เทคนิคอีก ครั้งนี้ได้มีการจับกุมไปถึงพวกหัวรุนแรงที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ด้วย ดังนั้น ทั้งหญิงชายที่ได้ชื่อว่ามีอาการเอนเอียงไปทางซ้ายล้วนถูกจับกุมคุมขังและถูกทรมานทรมานต่าง ๆ โดยปราศจากสาเหตุและการเตือนใด ๆ

เมื่อพวกหัวรุนแรงฝ่ายซ้ายต้องทนทุกข์สาหัสกว่ากลุ่มใด ๆ และเมื่อมีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อต่อต้านการโจมตีของฝ่ายบ้านเมือง ผลก็คือพวกที่เหลื่อรอดของการเคลื่อนไหวของพวกกรรมกรที่สำคัญคือพวกขวาและพวกเป็นกลาง ทำยสุดได้รวมตัวกันจัดตั้งพรรคสังคมนวลชนขึ้น (Shakai Taishuto--Social Mass Party) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๙๓๒ เป็นการทำที่จะรักษาเอกภาพมาจนถึงปี ๑๙๔๐ เมื่อพรรคต่าง ๆ ถูกสังยุบเลิกหมด และยังคงมีผู้แทนในรัฐสภาสนองตอบคำขวัญที่เต็มไปด้วยความรักชาติในยุคสมัยนั้น และได้กอบโกยหาคะแนนนิยมจากประชาชนที่ไม่พอใจกับการที่ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองระดับชาติ

อย่างไรก็ตาม ก่อนปี ค.ศ.๑๙๔๔ พรรคต่าง ๆ ของฝ่ายซ้ายก็ได้สร้างอะไรดีเด่นขึ้นในสังคมญี่ปุ่น เพราะมีความแตกแยกกันเอง อันเป็นเรื่องควรแก่การกำหนดทีเดียวยิ่ง และเพราะรัฐบาลปราบปราม ยิ่งกว่านั้น พวกฝ่ายซ้ายมีข้อพิพาทกับพรรคต่าง ๆ ที่มีหัวเสรีนิยมจนต่างฝ่ายต่างก็ไม่สามารถจะแสวงหาอำนาจได้สำเร็จ โดยที่การต่อสู้เพื่อควบคุมรัฐสภามีบทบาทในการขัดขวางข้อเรียกร้องรัฐสภาที่จะควบคุมนโยบายของรัฐ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแตกความสามัคคีมิได้มีบทบาทเฉพาะในพรรคต่าง ๆ เท่านั้นหากแต่ยังมีบทบาทระหว่างพรรคต่าง ๆ ด้วย ทั้ง ๆ ที่พรรคต่าง ๆ ก็จำเป็นมากที่สุดที่จะต้องการความสามัคคี พรรคโซยูไกและมินไซโตเองในขณะที่พยายามจะให้รัฐบาลรับผิดชอบต่อสภาล่างอยู่นั้น สองพรรคนี้ได้สนับสนุนให้ตำรวจปราบฝ่ายซ้ายเสีย ส่วนฝ่ายซ้ายอย่างน้อยที่สุดก็เป็นปฏิปักษ์ต่อบรรดานักการเมืองที่มาจากชนชั้นกลางเท่า ๆ กับเป็นปฏิปักษ์ต่อกลุ่มผู้ปกครอง และขณะที่ปรึกษาส่วนพระองค์

โดยพื้นฐานแล้ว อย่างไรก็ตาม ถือได้ว่าเป็นความล้มเหลวในการที่จะหาความสนับสนุนจากประชาชนที่ประณามทั้งสองรูปแบบของพรรคให้ต้องปราศัย เหตุผลมิได้มีอยู่ที่ปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดเพียงประการเดียว และทั้งหมดมิได้อยู่ที่ความบกพร่องของนักการเมือง เหตุผลอยู่ที่ความคิดและสถาบันต่าง ๆ ที่ทำให้ประชาชนนิยมหันหลังให้กับการแสวงหาเสรีภาพส่วนบุคคล

และมุ่งหน้าไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกัน อันได้แก่แรงกดดันจากระบบการศึกษา ศาสนาอันมีพระจักรพรรดิเป็นแกนกลาง การเกณฑ์ทหารที่มีการปลุกฝังลัทธิอุดมการณ์ด้วย และการคงอยู่ของทัศนคติดั้งเดิมตามประเพณีที่ใฝ่อำนาจนิยมในวงราชการที่สำคัญ ๆ และในพฤติกรรมระดับครอบครัว โดยสรุปแล้ว ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความไม่พึงพอใจที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสามารถเป็นแกนนำของความทะเยอทะยานที่ค่อนข้างจะแตกต่างจากทั้งพวกเสรีนิยมและการเคลื่อนไหวของกรรมกร เป็นความทะเยอทะยานที่นำผู้ป่วนไปไกล “การฟื้นฟู” และนำผู้ป่วนไปสู่มหายุทธ